

rijksuniversiteit
groningen

faculteit gedrags- en
maatschappijwetenschappen

sociologie

Spillover van werk naar politiek: hoe ervaren autonomie op het werk invloed heeft op demonstratiegedrag van werknemers in Nederland

Myrthe Walinga | S5131693 | m.walinga@student.rug.nl

*Rijksuniversiteit Groningen | Bachelorwerkstuk | 04/06/2025
Begeleider: dr. Wike Been | Tweede lezer: dr. Rita Smaniotto*

Abstract

In Nederland gaan burgers regelmatig de straat op om te demonstreren. Demonstraties zijn van belang voor een goed functionerende democratie. Dit onderzoek kijkt naar de vraag in hoeverre de ervaren autonomie op het werk samenhangt met het deelnemen aan een demonstratie, en of er een verschil zit tussen jongere en oudere werknemers. Op basis van eerder onderzoek was de verwachting dat het ervaren van veel autonomie op het werk samenhangt met een grotere kans op dat een werknemer deelneemt aan een demonstratie, en vooral onder jongere werknemers. In dit onderzoek is gebruikgemaakt van de data van 1634 werknemers in Nederland uit ronde 11 van de European Social Survey (ESS). De analyse is uitgevoerd met behulp van logistische regressie. Uit dit onderzoek komt naar voren dat er geen samenhang is gevonden tussen de ervaren autonomie op het werk en de kans dat een werknemer deelneemt aan een demonstratie. Daarnaast is niet gevonden dat de leeftijd van de werknemer hierin een rol speelt. Deze bevindingen gaan tegen de verwachtingen in. De manier waarop de ervaren autonomie op het werk is gemeten, is hier mogelijk een verklaring voor. Daarnaast is het percentage respondenten dat in Nederland deel heeft genomen aan een demonstratie laag. Ondanks dat de verwachte resultaten niet gevonden zijn, bieden deze bevindingen aanknopingspunten voor vervolgonderzoek naar de complexe relatie tussen werk en politieke participatie.

Inhoudsopgave

ABSTRACT	1
INLEIDING	3
THEORETISCH KADER	7
ERVAREN AUTONOMIE OP HET WERK EN DEMONSTREREN.....	7
LEEFTIJD: JONGERE EN OUDERE WERKNEMERS	9
CONTROLE VARIABELEN	11
HET CONCEPTUELE MODEL.....	13
METHODEN	14
EUROPEAN SOCIAL SURVEY.....	14
OPERATIONALISATIE.....	16
ANALYSE OPZET	18
RESULTATEN	20
UNIVARIATE STATISTIEKEN.....	20
BIVARIATE STATISTIEKEN	21
ASSUMPTIES TOETSEN.....	22
MODEL EVALUATIE.....	23
HYPOTHESE TOETSING	26
CONCLUSIE EN DISCUSSIE	28
LITERATUURLIJST	32
BIJLAGE I – DOCUMENTATIE VARIABELEN	34
BIJLAGE II – ANALYSE	46
BIJLAGE III – CONTROLE MODELASSUMPTIES, UITBIJTERS EN MULTICOLLINEARITEIT.....	57
BIJLAGE IV – AI GEBRUIK	59

Inleiding

Burgers in Nederland gaan regelmatig de straat op voor veel uiteenlopende maatschappelijke en politieke kwesties. Enkele voorbeelden van thema's van demonstraties in Nederland zijn racisme, fascisme (NOS, 2025a), de oorlog in de Gazastrook (NOS, 2025b) en klimaatverandering (NOS, 2024). Zo gingen meer dan 100.000 mensen de straat op in Nederland om te demonstreren tegen het Israël-standpunt van het kabinet en de oorlog in de Gazastrook (NOS, 2025b). Verder is Extinction Rebellion een voorbeeld van een activistische beweging. Zij zetten zich in tegen klimaatverandering door bijvoorbeeld te demonstreren op Schiphol tegen vervuiling door de luchtvaartsector (NOS, 2024).

Deelnemen aan een demonstratie is een krachtige manier waarop burgers hun politieke stem kunnen laten horen. Zeker voor groepen die zich niet vertegenwoordigd voelen via traditionele participatie in de democratie, zoals stemmen tijdens de verkiezingen. Wanneer een sociaal protest vredig en legaal wordt uitgeoefend is het een goede manier om mensenrechten te beschermen, zoals vrijheid van meningsuiting, demonstratierecht en vrijheid van vereniging (Sapienza et al., 2024). Het is daarom van belang dat iedereen gelijke toegang heeft tot het deelnemen aan een demonstratie. Wanneer een groep structureel minder toegang heeft tot politieke participatie, dreigt hun stem verloren te gaan in het politieke proces (Van der Meer & Dekker, 2020).

Voor een goed functionerende democratie is het belangrijk dat burgers actief deelnemen aan het politieke proces, bijvoorbeeld in de vorm van demonstreren. Een minimum aan burgers dat participeert in de democratie is noodzakelijk om politieke keuzes te kunnen legitimeren (Van der Meer & Dekker, 2020). Daarbij is het belangrijk om niet alleen te kijken naar het aantal burgers dat actief participeert, maar ook de spreiding daarvan over verschillende maatschappelijke groepen. Wanneer bepaalde groepen structureel ondervertegenwoordigd zijn, ondermijnt dit de legitimiteit van het politieke proces (Van der

Meer & Dekker, 2020). Niet alle mensen zijn evenveel bereid of in staat om actief deel te nemen aan demonstraties. Doordat niet alle mensen hun ongenoegen en zorgen kunnen uiten via demonstraties, kan dit ervoor zorgen dat hun ongenoegen en zorgen niet op de politieke agenda komen. Dit kan leiden tot systematische vertekeningen en dit kan terug te zien zijn in overheidsbeleid (Van der Meer & Dekker, 2020). Hoewel verschillende groepen in de samenleving ongelijk deelnemen aan demonstraties, is het minder duidelijk welke mechanismen hieraan bijdragen. Het is daarom van belang om te kijken welke mechanismen hier een mogelijke verklaring kunnen geven.

Een mogelijke verklaring voor verschil in deelname aan demonstraties is de ervaren autonomie op het werk. Ervaren autonomie op het werk is niet alleen van belang voor het welzijn van de werknemer, maar ook voor de betrokkenheid bij de maatschappij en de politiek. Uit onderzoek van Lopes et al. (2013) blijkt dat werknemers die meer autonomie ervaren, eerder geneigd zijn om pro sociaal gedrag te vertonen. Zij zullen eerder actief bijdragen aan de samenleving, bijvoorbeeld in de vorm van deelnemen aan een demonstratie. Ervaren autonomie op de werkvloer heeft mogelijk niet alleen invloed op het werk, maar kan een spillover effect hebben naar andere aspecten van het leven.

Om beter te begrijpen waarom ervaren autonomie op het werk van invloed is op demonstratie gedrag, is het belangrijk om stil te staan bij de definitie van autonomie. De definitie van autonomie is de perceptie van zelfbestuur, in tegenstelling tot het gevoel dat een werknemer wordt gecontroleerd door een externe kracht, zoals bijvoorbeeld een manager. Het verwijst naar het ervaren van een eigen wil en zelfsturing in gedachten, gevoelens en gedrag (Legault, 2016). Autonomie is een van de psychologische basisbehoeften van de mens. Wanneer een werknemer autonomie ervaart op het werk, dan zal dit goed zijn voor het algemene welzijn van de werknemer (Ryan & Deci, 2022). Mensen willen zich graag

autonoom voelen en hun eigen doelen behalen, eigen ideeën bedenken en hun eigen keuzes maken (Legault, 2016).

De ervaren autonomie op het werk kan van invloed zijn op het demonstratiegedrag van een werknemer, maar dit is misschien niet voor iedere werknemer hetzelfde. Een factor die mogelijk een belangrijke rol speelt tussen de ervaren autonomie op het werk en het demonstratiegedrag, is de leeftijd van een werknemer. Het gedrag en de keuzes van mensen wordt sterk beïnvloed door de levensfase waarin zij zich bevinden (Elder, 1994). Hierbij spelen de tijd waarin mensen leven, het moment waarop dingen in het leven gebeuren, de invloed van de mensen om je heen en de vrijheid die je hebt om eigen keuzes te maken een rol (Elder, 1994). Jongere en oudere werknemers verschillen op al deze vlakken. Hierdoor gaan jongere en oudere werknemers mogelijk anders om met de autonomie die zij ervaren op het werk. De leeftijd van de werknemer kan van invloed zijn op het belang dat een werknemer hecht aan het ervaren van autonomie. Daarnaast kan de leeftijd van de werknemer van invloed zijn de manier waarop diegene politiek participeert.

Verder is politieke participatie afhankelijk van hulpbronnen zoals tijd, geld en politieke vaardigheden (Brady et al., 1995). Hoewel oudere werknemers mogelijk meer beschikken over de hulpbronnen geld en politieke kennis, hebben jongere werknemers wellicht meer tijd. De hulpbron tijd is in het geval van demonstreren belangrijker dan het hebben van geld en politieke kennis (Brady et al., 1995). Al met al zou het kunnen zijn dat de autonomie die jongere werknemers ervaren op het werk eerder zal leiden tot het deelnemen aan een demonstratie dan bij oudere werknemers. De extra tijd die jongere werknemers mogelijk hebben, maakt het makkelijker voor hen om de autonomie die zij ervaren op het werk om te zetten in het deelnemen aan demonstraties.

Dit onderzoek richt zich op de relatie tussen ervaren autonomie op het werk en demonstratiegedrag van werknemers in Nederland, waarbij wordt onderzocht of deze relatie

verschilt voor jongere en oudere werknemers. Hieruit is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd: *Zijn werknemers in Nederland die veel autonomie ervaren op het werk eerder geneigd om deel te nemen aan demonstraties, en geldt dat sterker voor jongere dan voor oudere werknemers?* Dit onderzoek draagt bij aan de wetenschappelijke kennis over de relatie tussen werk en politiek. Door specifiek te focussen op demonstratiegedrag wordt een duidelijk afgebakend deel van politieke participatie onderzocht. Om de onderzoeksvraag te beantwoorden, is gebruikgemaakt van data uit ronde 11 van de European Social Survey. Er is een analyse uitgevoerd op de data van werknemers in Nederland.

Theoretisch kader

Allereerst wordt in deze paragraaf beargumenteerd waarom de ervaren autonomie op het werk van invloed kan zijn op het demonstratiegedrag van werknemers. Dit wordt gedaan aan de hand van de zelfdeterminatietheorie (Ryan & Deci, 2022). Dit wordt verder uitgewerkt door uit te leggen hoe ervaren autonomie op het werk een spillover effect heeft naar de vrije tijd van de werknemers. Ten tweede wordt in deze paragraaf beargumenteerd waarom het effect van ervaren autonomie op het werk op demonstreren kan verschillen voor jongere en oudere werknemers. Dit wordt gedaan aan de hand van de levenslooptheorie (Elder, 1994) en het resource model (Brady et al., 1995).

Ervaren autonomie op het werk en demonstreren

Er zijn meerdere redenen waarom ervaren autonomie op het werk van invloed kan zijn op het demonstratiegedrag van werknemers. Werknemers die autonomie ervaren op het werk participeren mogelijk meer in de democratie in de vorm van demonstreren. Dit kan op meerdere manieren verklaard worden.

Allereerst stelt de zelfdeterminatietheorie van Ryan en Deci (2022) dat autonomie een van de psychologische basisbehoeften is. Wanneer de behoefte aan autonomie wordt vervuld, worden werknemers intrinsiek gemotiveerd. Werknemers ondernemen actie omdat zij daar zelf van overtuigd zijn en uit hun eigen betrokkenheid (Ryan & Deci, 2022). Deze theorie suggereert dat werknemers die veel autonomie ervaren eerder geneigd zijn om zich actief in te zetten voor zaken die zij zelf belangrijk vinden, zoals bijvoorbeeld het deelnemen aan een demonstratie.

Ten tweede hangt het ervaren van autonomie op het werk sterk samen met het gevoel van controle en eigenaarschap over situaties. Werknemers die weinig autonomie ervaren op het werk, kunnen het gevoel krijgen dat hun stem en acties weinig effect hebben. Dit gevoel

kunnen werknemers niet alleen hebben op de werkvloer, maar dit kan ook doorwerken naar andere domeinen, zoals hun vrije tijd. Dit gevoel kan leiden tot apathie en een lagere bereidheid om deel te nemen aan maatschappelijke acties, zoals het deelnemen aan een demonstratie (Lopes et al., 2013). Daarentegen zijn werknemers die veel autonomie ervaren op het werk vaker gemotiveerd om zich in te zetten voor maatschappelijke doelen (Lopes et al., 2013). Hierdoor is het aannemelijk dat zij eerder deelnemen aan een demonstratie.

Ten derde kan volgens Lopes et al. (2013) het gevoel van gecontroleerd worden door een externe kracht, zoals bijvoorbeeld een manager, leiden tot gevoelens van vervreemding. Het gecontroleerd worden door een externe kracht hangt samen met het ervaren van weinig autonomie op het werk. Yeoman (2013) sluit zich hierbij aan door te stellen dat werknemers die weinig autonomie op het werk ervaren vaak kleine en eenvoudige taken krijgen toegewezen. Hierdoor zien zij niet wat zij bijdragen aan het grotere geheel of het eindproduct. Zij raken vervreemd van hun bijdrage. Dit is niet alleen van invloed op hun werk, maar kan een spillover effect hebben naar de vrije tijd van de werknemer. Wanneer werknemers op het werk het idee hebben dat zij geen invloed hebben, zullen zij dit gevoel waarschijnlijk buiten het werk ook ervaren. Pateman (1970) stelt dat het ervaren van autonomie op het werk doorwerkt naar andere domeinen in het leven, waaronder ook politieke participatie. Werknemers die weinig autonomie ervaren op het werk zullen het idee hebben dat hun acties, zoals demonstreren, geen veranderingen kunnen aanbrengen in de maatschappij. Dit leidt tot vervreemding van maatschappelijke invloed. Werknemers die weinig autonomie ervaren op het werk hebben minder vertrouwen dat zij effectief zijn, terwijl daarentegen werknemers die veel autonomie ervaren juist wel het gevoel ontwikkelen dat hun stem ertoe doet. Deze motivatie is van belang voor het actief opstellen om zich politiek en maatschappelijk in te zetten.

Al met al lijkt het ervaren van autonomie op het werk samen te hangen met een grotere kans op het deelnemen aan een demonstratie. Hieruit is de eerste hypothese geformuleerd:

***H1:** Werknemers die veel autonomie ervaren op het werk, zijn eerder geneigd om deel te nemen aan een demonstratie dan werknemers die weinig autonomie ervaren.*

Leeftijd: jongere en oudere werknemers

Hoe belangrijk het ervaren van autonomie op het werk is voor het besluit om al dan niet deel te nemen aan demonstraties is mogelijk afhankelijk van de leeftijd van de werknemer. Twee theoretische benaderingen die kunnen helpen bij het verklaren waarom deze relatie kan verschillen tussen jongere en oudere werknemers zijn de levenslooptheorie (Elder, 1994) en het resource model (Brady et al., 1995).

Volgens de levenslooptheorie (Elder, 1994) worden mensen beïnvloed in hun gedrag en keuzes door de fase waarin zij zich bevinden in het leven. Vier onderdelen die hierbij een rol spelen zijn de tijd waarin mensen leven, het moment waarop dingen in het leven gebeuren, de invloed van de mensen om je heen en de vrijheid die je hebt om eigen keuzes te maken. Deze elementen samen vormen hoe iemand zich ontwikkelt en hoe diegene reageert op maatschappelijke situaties (Elder, 1994). Jongere en oudere werknemers verschillen op al deze elementen. Jongere en oudere werknemers hebben door hun verschil in leeftijd verschillende ervaringen hebben opgedaan, groeiden op in andere maatschappelijke contexten en hebben andere verantwoordelijkheden. Uit de levenslooptheorie (Elder, 1994) volgt dat jongere en oudere werknemers zich in verschillende levensfasen bevinden, hierdoor gaan zij mogelijk op een andere manier om met de autonomie die zij ervaren op het werk en politieke participatie in de vorm van demonstreren. Daarnaast kan door de verschillende levensfasen waar zij zich in bevinden een verschil zijn in het belang dat een werknemer hecht aan het ervaren van autonomie op het werk.

Ten tweede richt het resource model van Brady et al. (1995) zich op de middelen die mensen nodig hebben om te participeren in de democratie. Deze theorie stelt dat politieke participatie afhankelijk is van hulpbronnen zoals tijd, geld en politieke vaardigheden. Het hebben van de hulpbron tijd is in het geval van het deelnemen aan een demonstratie belangrijker dan het hebben van geld en politieke vaardigheden (Brady et al., 1995). Hoewel oudere werknemers mogelijk meer beschikken over de hulpbronnen geld en politieke kennis, hebben jongere werknemers waarschijnlijk meer tijd. Oudere werknemers hebben waarschijnlijk minder tijd doordat zij eventueel meer verantwoordelijkheden hebben, zoals een gezin of meer verantwoordelijkheden op het werk. Hierdoor is het aannemelijk dat oudere werknemers minder tijd hebben om deel te nemen aan demonstraties. Al met al zou het kunnen zijn dat de autonomie die jongere werknemers ervaren op het werk eerder leidt tot het deelnemen aan een demonstratie dan bij oudere werknemers. De extra tijd waar jongere werknemers eventueel over beschikken, maakt het mogelijk makkelijker voor hen om de autonomie die zij ervaren op het werk om te zetten in het deelnemen aan demonstraties. Met andere woorden: de leeftijd van de werknemer bepaalt eventueel hoeveel belang een werknemer hecht aan de ervaren autonomie op het werk en wat daarvan de invloed is op de keuze om al dan niet deel te nemen aan een demonstratie. Voor jongere werknemers is die invloed waarschijnlijk sterker dan voor oudere werknemers.

Samengevat wordt op basis van de levenslooptheorie verwacht dat jongere en oudere werknemers verschillend omgaan met de ervaren autonomie op het werk en politieke participatie in de vorm van demonstreren. Door de verschillende levensfasen waar zij zich in bevinden is het aannemelijk dat zij verschillend belang hechten aan het ervaren van autonomie op het werk. Daarnaast wordt op basis van het resource model verwacht dat dit positieve effect tussen ervaren autonomie op het werk en de kans op het deelnemen aan een

demonstratie sterker is voor jongere werknemers dan voor oudere werknemers. Hieruit is de tweede hypothese geformuleerd:

***H2:** Het positieve effect van ervaren autonomie op het werk op de kans om te gaan demonstreren is sterker bij jongere werknemers dan bij oudere werknemers*

Controle variabelen

Als we willen begrijpen of werknemers die meer autonomie ervaren op het werk eerder geneigd zijn om deel te nemen aan een demonstratie, moeten we rekening houden met andere factoren die hier op van invloed kunnen zijn. Sommige werknemers kunnen misschien eerder geneigd zijn om deel te nemen aan een demonstratie, ongeacht hoeveel autonomie zij ervaren op het werk. Om een eerlijk beeld te krijgen van de invloed van ervaren autonomie op het werk op het demonstratiegedrag van werknemers in Nederland, is het belangrijk om ook te kijken naar factoren als geslacht, opleidingsniveau en migratieachtergrond.

Ten eerste kan het geslacht van de werknemer een rol spelen in de keuze om deel te nemen aan een demonstratie. Eerder onderzoek laat zien dat mannen en vrouwen zich evenveel betrokken voelen bij politieke participatie, maar ze worden verschillend aangemoedigd om die betrokkenheid te uiten (Dodson, 2015). Mannen worden eerder gestimuleerd om aan confronterende activiteiten deel te nemen, zoals het deelnemen aan een demonstratie. Vrouwen daarentegen worden vaker aangemoedigd om deel te nemen aan activiteiten die minder confronterend zijn, zoals stemmen en petitie tekenen (Dodson, 2015). Daardoor is het mogelijk dat mannen vaker deelnemen aan een demonstratie dan vrouwen.

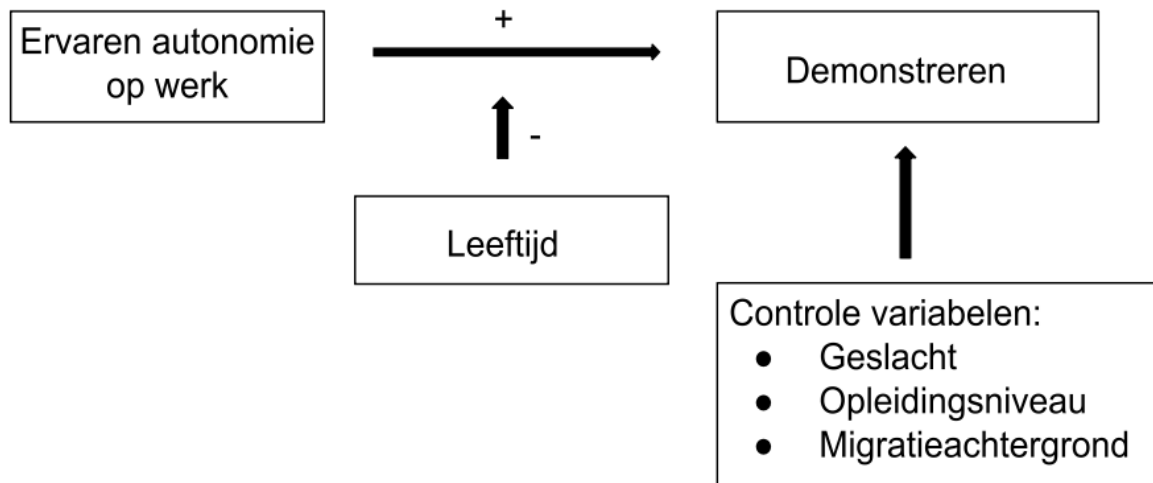
Ten tweede kan het opleidingsniveau van de werknemer een rol spelen in de keuze om deel te nemen aan een demonstratie. Werknemers met een hoog opleidingsniveau zijn vaak meer geïnteresseerd in politiek dan werknemers met een laag opleidingsniveau (Gorbunova, 2011). Werknemers met een hoog opleidingsniveau zijn zich waarschijnlijk bewuster van maatschappelijke problemen en het belang van demonstreren. Het is daarom aannemelijk dat

hoog opgeleide werknemers vaker deelnemen aan demonstraties. Daarnaast hebben werknemers met een hoog opleidingsniveau waarschijnlijk vaak banen waarin zij meer autonomie ervaren. Het is daarom van belang om hier ook rekening mee te houden.

Tot slot kan het hebben van een migratieachtergrond een rol spelen in de keuze om deel te nemen aan een demonstratie. Politieke participatie is een maatstaf van hoe goed iemand met een migratieachtergrond geïntegreerd is in het gastland. Deze politieke participatie kan in alle vormen zijn, zowel het stemmen tijdens verkiezingen als deelnemen aan demonstraties (Zapata-Barrero et al., 2013). Mensen met een migratieachtergrond voelen zich vaak verbonden met hun land van herkomst en voelen zich daardoor genoodzaakt om daar nog politiek actief te zijn (Zapata-Barrero et al., 2013). Dit kan betekenen dat mensen met een migratieachtergrond zich niet altijd even sterk verbonden voelen met het politieke systeem in Nederland. De mensen met een migratieachtergrond moeten zich vertegenwoordigd voelen door het politieke systeem, actief deel kunnen nemen en zich gehoord voelen (Zapata-Barrero et al., 2013). Het kan zo zijn dat mensen met een migratieachtergrond in Nederland zich niet altijd goed vertegenwoordigd of gehoord voelen. Dit zou ervoor kunnen zorgen dat zij minder snel geneigd zijn om deel te nemen aan demonstraties in Nederland.

Het conceptuele model

Bij de vraag: *Zijn werknemers in Nederland die veel autonomie ervaren op het werk eerder geneigd om deel te nemen aan demonstraties, en geldt dat sterker voor jongere dan voor oudere werknemers?* hoort het volgende conceptuele model.

Figuur 1. Het conceptuele model met ervaren autonomie op werk als onafhankelijke variabele, actieve participatie in de democratie als afhankelijke variabele, waarbij leeftijd de modererende variabele is en geslacht, opleidingsniveau en migratieachtergrond als control e variabelen.

Methoden

European Social Survey

In dit onderzoek is gebruikgemaakt van de data uit ronde 11 van de European Social Survey (ESS). De ESS is een internationaal onderzoek dat wordt uitgevoerd in een groot aantal Europese landen. Het doel van de ESS is om te meten hoe de houdingen, overtuigingen en de gedragspatronen zijn van bevolkingsgroepen in Europese landen (ESS ERIC, 2024). In ronde 11 van de ESS zijn 31 Europese landen meegenomen, maar in dit onderzoek wordt alleen gekeken naar de data die in Nederland verzameld zijn.

De dataverzameling in Nederland heeft plaatsgevonden tussen 31 maart en 7 november 2023. Het verzamelen van de data werd uitgevoerd door het Nederlandse onderzoeksbureau I&O Research. De interviews zijn face-to-face afgenomen en duurden ongeveer een uur. Het afnemen van de interviews werd gedaan met behulp van ‘Computer-Assisted Personal Interviewing’ (CAPI) of ‘Computer-Assisted Mobile Interviewing’ (CAMI). De interviewer las de vragen vanaf het scherm van een laptop, computer, tablet of smartphone voorlezen en vulde vervolgens het antwoord van de deelnemer in op datzelfde apparaat (ESS ERIC, 2024). Het voordeel van face-to-face interviews is dat respondenten minder snel vragen zullen overslaan en dat onduidelijkheden over vragen direct opgehelderd kunnen worden. Dit zorgt voor een hogere kwaliteit van de data.

Voor de steekproef is gebruikgemaakt van een stratified simple random sampling methode, waarbij iedereen een gelijke kans had op selectie. De populatie werd ingedeeld in 48 strata. Deze zijn gedefinieerd op basis van een kruising tussen regio, leeftijd en geslacht. Vervolgens hebben zij per stratum een willekeurige steekproef getrokken (ESS ERIC, 2024). Door gebruik te maken van de stratified simple random sampling methode wordt de kans vergroot dat verschillende groepen in de bevolking evenredig worden vertegenwoordigd in de

uiteindelijke steekproef. Hierdoor wordt de representativiteit van de steekproef vergroot en daarnaast zorgt het ervoor dat uitspraken over subgroepen beter onderbouwd zijn.

Voor het opstellen van de steekproef is gebruikgemaakt van het bevolkingsregister van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)(ESS ERIC, 2024). Dit register heeft actuele informatie over alle inwoners van Nederland. Het is daarom een betrouwbare basis om mensen uit te nodigen voor deelname aan dit onderzoek. De respons rate was 33,9% (ESS ERIC, 2024). Dat betekent dat van alle mensen die benaderd zijn, ongeveer een derde daadwerkelijk heeft deelgenomen aan het onderzoek. Uiteindelijk hebben in totaal 1695 mensen meegedaan in Nederland.

Voor dit onderzoek zijn alleen de respondenten uit Nederland in de dataset geselecteerd. Er bleven 1695 respondenten over. Daarna zijn de missende waarden vastgesteld. Dat er missende waarden zijn heeft meerdere redenen. Respondenten hebben bijvoorbeeld op een vraag geantwoord dat het niet van toepassing is op hen, geweigerd een antwoord te geven, wisten het antwoord niet of hebben simpelweg geen antwoord gegeven. Respondenten die op minimaal een van de vragen een antwoord hebben gegeven dat als missend is gedefinieerd, zijn uit de dataset verwijderd. Nadat de missende waarden zijn verwijderd bleven er 1634 respondenten over. Dit betekent dat ongeveer 3,6% van de oorspronkelijke steekproef is uitgesloten vanwege de ontbrekende data van deze respondenten.

Tot slot de ethische overwegingen van de ESS dataset. De respondenten in dit onderzoek zijn geanonimiseerd. Daarnaast is de data veilig opgeslagen voor onbepaalde tijd en wordt dit beschikbaar gesteld voor het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek. Verder wordt er rekening gehouden met de geldende privacywetgeving (ESS ERIC, z.d.). Al met al wordt de anonimiteit en privacy van de respondenten gewaarborgd binnen dit onderzoek.

Operationalisatie

Demonstreren

De afhankelijke variabele demonstreren is gemeten aan de hand van één item. Respondenten kregen de vraag: *“Heeft u in de afgelopen 12 maanden meegedaan aan een openbare demonstratie?”*. Respondenten konden hierop antwoorden met ja (1) en nee (2). Daarnaast zijn de missende waarden (7 = Refusal, 8 = Don't know en 9 = No answer) gedefinieerd en niet meegenomen in de analyse. Voor de analyse is er een dummyvariabele gemaakt van deze variabele, waarbij respondenten die de afgelopen 12 maanden niet hebben gedemonstreerd de referentiegroep zijn.

Ervaren autonomie op werk

De onafhankelijke variabele ervaren autonomie op het werk is gemeten aan de hand van één item. Respondenten kregen de vraag: *“In welke mate laat uw management u bepalen hoe uw dagelijks werk is georganiseerd?”*. Respondenten konden antwoorden op een schaal van 0 tot 10, waar een score van 0 gelijkstaat aan helemaal geen invloed en een score van 10 gelijkstaat aan complete controle. Daarnaast zijn de missende waarden (66 = Not applicable, 77 = Refusal, 88 = Don't know en 99 = No answer) gedefinieerd en niet meegenomen in de analyse. Deze variabele is als continue variabele meegenomen in de analyse.

Leeftijd

Deze modererende variabele is gemeten aan de hand van één item. Respondenten kregen de vraag: *“In welk jaar bent u geboren?”*. Aan de hand van deze vraag hebben de interviewers de leeftijden van de respondenten berekend door het geboortjaar af te trekken van het jaar waarin de interviews zijn afgenomen. Daarnaast zijn de missende waarden (999 = Not available) gedefinieerd en niet meegenomen in de analyse. Deze variabele is als continue variabele meegenomen in de analyse.

Opleidingsniveau

Deze controle variabele is gemeten aan de hand van een item. Respondenten kregen de vraag: *“Wat is het hoogste opleidingsniveau dat u succesvol heeft afgerond?”*. Respondenten konden hierop antwoorden op een schaal van 1 tot 7, waar een score van 1 gelijkstaat aan een middelbareschooldiploma en een score van 7 gelijkstaat aan een universitair masterdiploma. Ze hebben dit onderscheid kunnen maken door voor alle landen gebruik te maken van de ES-ISCED schaal. Daarnaast zijn de missende waarden (55 = Other, 77 = Refusal, 88 = Don’t know en 99 = No answer) gedefinieerd en niet meegenomen in de analyse. Deze variabele is als continue variabele meegenomen in de analyse.

Geslacht

Deze controle variabele is gemeten aan de hand van het toegewezen geslacht van de respondent door de interviewer, waar een score van 1 gelijkstaat aan dat de respondent een man is en een score van 2 gelijkstaat aan dat de respondent een vrouw is. Daarnaast zijn de missende waarden (6 = Not applicable en 9 = Not available) gedefinieerd en niet meegenomen in de analyse. Voor de analyse is er een dummyvariabele gemaakt van deze variabele, waarbij mannelijke respondenten de referentiegroep zijn.

Migratieachtergrond

Deze controle variabele is gemeten aan de hand van een item. De respondenten kregen de vraag: *“Bent u geboren in [land]?”*. Respondenten konden hierop antwoorden met ja (1) en nee (2). Daarnaast zijn de missende waarden (7 = Refusal, 8 = Don’t know en 9 = No answer) gedefinieerd en niet meegenomen in de analyse. Voor de analyse is er een dummyvariabele gemaakt van deze variabele, waarbij respondenten zonder migratieachtergrond de referentiegroep zijn.

Analyse opzet

Om de onderzoeksvraag met de bijbehorende hypothesen te toetsen, wordt een statistische analyse uitgevoerd. Deze statistische analyse wordt gedaan met behulp van logistische regressie. De analyse richt zich op de respondenten die een geldige score hebben op de hierboven beschreven variabelen.

In dit onderzoek is *demonstreren* de afhankelijke variabele. De variabele *demonstreren* is een categorische variabele met twee antwoordmogelijkheden, dit betekent dat de variabele dichotoom is. Hierdoor is logistische regressie de geschikte analysetechniek. *Ervaren autonomie op werk* is de onafhankelijke variabele in dit onderzoek. *Leeftijd* is de moderator in dit onderzoek. Het doel van dit onderzoek is om te kijken naar in hoeverre *leeftijd* de relatie tussen *ervaren autonomie op werk* en *demonstreren* beïnvloed.

Daarnaast zijn er drie controlevariabelen die toegevoegd worden aan het onderzoeksmodel om te controleren op andere factoren die wellicht invloed kunnen hebben op *demonstreren*. Deze controlevariabelen zijn *opleidingsniveau*, *geslacht* en *migratieachtergrond*. Er wordt gebruikgemaakt van een multi-pele logistische regressieanalyse, omdat er meerdere onafhankelijke variabelen zijn gebruikt om de afhankelijke variabele *demonstreren* te voorspellen. De regressieanalyse zal bestaan uit vier verschillende modellen.

Ten eerste zal in Model 1 de afhankelijke variabele Y (*demonstreren*) voorspeld worden door de controle variabelen: *opleidingsniveau*, *geslacht* en *migratieachtergrond*. Ten tweede zal in Model 2 de onafhankelijke variabele X (*ervaren autonomie op werk*) worden toegevoegd. De afhankelijke variabele Y (*demonstreren*) zal door zowel de onafhankelijke variabele X (*ervaren autonomie op werk*) als de controlevariabelen (*opleidingsniveau*, *geslacht* en *migratieachtergrond*) voorspeld worden. Ten derde zal in Model 3 de modererende variabele *leeftijd* worden toegevoegd. De afhankelijke variabele Y

(*demonstreren*) wordt nu voorspeld door de onafhankelijke variabele X (*ervaren autonomie op werk*), de moderator *leeftijd* en de controlevariabelen (*opleidingsniveau, geslacht en migratieachtergrond*). Tot slot zal in Model 4 de interactieterm (*ervaren autonomie op werk * leeftijd*) worden toegevoegd.

Resultaten

Univariate statistieken

In Tabel 1 staat een overzicht van de beschrijvende statistieken van de variabelen die zijn opgenomen in de analyse. Voor elke variabele wordt het gemiddelde of de frequentieverdeling, het minimum, maximum en de totale N per variabele gegeven. Dit is gebaseerd op een steekproef met een N van 1634. Dit is voor elke variabele hetzelfde, omdat er gekeken is naar respondenten uit alleen Nederland met een geldige score.

Allereerst wordt gekeken naar de afhankelijke variabele ‘demonstreren’. Het valt op dat er maar een klein percentage mensen is dat in de afgelopen 12 maanden gedemonstreerd heeft. Uit de data is af te lezen dat maar 3,3% van de respondenten gedemonstreerd heeft. Dit is een ruime minderheid. Verder valt het op dat mensen hun ervaren autonomie een 7,00 geven op een schaal van 0 tot 10, dit is een redelijk hoge score. Respondenten lijken dus gemiddeld gezien een hoge mate van ervaren autonomie op het werk te rapporteren.

Daarnaast bevat de steekproef geen respondenten die jonger zijn dan 16 jaar en niet ouder zijn dan 90 jaar. De gemiddelde leeftijd is 50,76 jaar met een standaarddeviatie van 18,54.

Kijkend naar de controle variabelen valt allereerst op dat de man vrouw verhouding in deze analyse ongeveer gelijk is: 50,1% is vrouw en 49,9% is man. Er zit een kleine meerderheid vrouwen in de analyse dan mannen. De respondenten konden op een schaal van 1 tot 7 hun opleidingsniveau aangeven. De gemiddelde score van 4,30 laat zien dat de gemiddelde respondent relatief hoog opgeleid is. Verder wordt gekeken naar de migratieachtergrond van de respondenten. Hier valt op dat de meeste mensen geen migratieachtergrond hebben: het percentage mensen met migratieachtergrond is 9,5% en het percentage zonder migratieachtergrond is 90,5%.

Tabel 1: Beschrijving van de in analyse opgenomen variabelen: frequentieverdeling, gemiddelde (standaarddeviatie), minimum- en maximumwaarde en totaal aantal respondenten

Variabele	Categorie	Gemiddelde (standaarddeviatie)	Minimum	Maximum	N totaal
Demonstreren	Niet Wel	96,7% 3,3%			1634
Ervaren autonomie op het werk		7,00 (2,90)	0	10	1634
Leeftijd		50,76 (18,70)	15	90	1634
Geslacht	Man Vrouw	49,9% 50,1%			1634
Opleidingsniveau		4,30 (2,06)	1	7	1634
Migratieachtergrond	Niet Wel	90,5% 9,5%			1634

Bivariate statistieken

In tabel 2 is een overzicht van alle correlaties van de in analyse opgenomen variabelen. Hier wordt gekeken naar hoe erg de factoren samenhangen, dus of er een relatie is en zo ja hoe sterk deze relatie is. Er is gebruikgemaakt van de Pearson correlatie.

In de eerste kolom valt op dat demonstreren met alle variabelen een hele zwakke samenhang heeft. In de tweede kolom valt op dat de ervaren autonomie op het werk een positief significante aanwezig samenhang heeft met opleidingsniveau. Dit was volgens de verwachting, aangezien mensen met een hoog opleidingsniveau vaak terecht komen bij banen met veel autonomie. Verder valt op dat wanneer leeftijd stijgt, de ervaren autonomie op het werk ook toe neemt. Dit komt overeen met de initiële verwachting, aangezien doorgroeimogelijkheden op het werk en autonomie meestal zijn weggelegd voor werknemers met meer werkervaring en dit zijn vaak oudere werknemers. Daarnaast valt op dat er een significante samenhang is tussen geslacht en ervaren autonomie op het werk. Dit laat zien dat vrouwen minder autonomie ervaren op het werk. Geslacht heeft ook een negatieve samenhang met opleidingsniveau. Dit laat zien dat vrouwen lager opgeleid zijn dan mannen.

Tabel 2: Pearson correlaties tussen in analyse opgenomen variabelen

Variabele	Demonstreren	Ervaren autonomie op het werk	Leeftijd	Geslacht	Opleidingsniveau	Migratieachtergrond
Demonstreren	-					
Ervaren autonomie op het werk	0,04	-				
Leeftijd	-0,05*	0,08**	-			
Geslacht	-0,01	-0,12**	-0,01	-		
Opleidingsniveau	0,05	0,27**	-0,08**	-0,06**	-	
Migratieachtergrond	-0,01	-0,06*	-0,05*	0,03	-0,01	-

N = 1634, * significant bij $p=0,05$, ** significant bij $p=0,01$

Assumpties toetsen

Er is gecontroleerd of de assumpties van logistische regressie niet worden geschonden.

Hierbij zijn de volgende aspecten gecontroleerd: de onafhankelijkheid van observaties, de aanwezigheid van uitbijters of invloedrijke punten en multicollineariteit. In Bijlage 3 worden de resultaten van deze analyses weergegeven met uitgebreide toelichting.

Allereerst is gecontroleerd of de respondenten onafhankelijk zijn van elkaar. De steekproef is getrokken met behulp van een gestratificeerd willekeurig steekproefproces. Hierdoor is de kans dat de respondenten elkaar onderling beïnvloeden of een systematische selectie van een bepaalde groep zo klein mogelijk gemaakt. Het is daarom aannemelijk dat de respondenten die meegenomen zijn in dit onderzoek onafhankelijk van elkaar zijn.

Ten tweede is de aanwezigheid van uitbijters en invloedrijke observaties onderzocht aan de hand van de leverage waarde. Er zijn in totaal 129 observaties geïdentificeerd met een leverage waarde hoger dan 0,00857. De totstandkoming van deze grens wordt verder toegelicht in Bijlage 3. Na het bestuderen van de scores van deze respondenten lijken er geen

invoer fouten te zijn. Veel van de respondenten met een hoge leverage waarde zijn mensen met een migratieachtergrond. Migratieachtergrond is een belangrijke controlevariabele, daarom is ervoor gekozen om deze observaties wel mee te nemen in dit onderzoek. Het verwijderen van de respondenten met een hoge leverage waarde zou leiden tot een ondervertegenwoordiging van mensen met een migratieachtergrond in dit onderzoek. Dit zou de representativiteit en de generaliseerbaarheid van de resultaten negatief beïnvloeden.

Tot slot is gekeken naar multicollineariteit van de onafhankelijke variabelen aan de hand van de variance inflation factor (VIF) score. De berekende VIF-scores zijn te vinden in Tabel 3. De gevonden scores liggen tussen de 1,007 en 1,113. Deze scores zijn ruim onder de grens van 4. Dit betekent dat er in het eindmodel geen sprake is van multicollineariteit tussen de onafhankelijke variabelen.

Model evaluatie

Allereest om de hypothesen te kunnen toetsen zijn er vier modellen opgesteld. Hierbij is het vierde model het eindmodel. De resultaten hiervan zijn weergegeven in Tabel 3. De modellen worden gecontroleerd voor hun kwaliteit. Bij een logistische regressieanalyse wordt dit gedaan met behulp van de Hosmer en Lemeshow toets. Deze wordt berekend voor de verschillende modellen. In Tabel 3 zijn de waarden van de Chi-kwadraat te vinden van de Hosmer en Lemeshow toets. De nulhypothese voor de Hosmer en Lemeshow toets is dat de fit van het model voldoende is. Model 1, 2, 3 en 4 zijn alle vier niet significant ($0,136 \leftarrow p \rightarrow 0,939$). Dit betekent dat voor alle modellen de nulhypothese wordt aangenomen en dat de fit bij deze modellen voldoende is.

Ten tweede wordt gekeken of de modellen substantieel verbeteren door extra factoren toe te voegen. In Tabel 3 staan de deviances van de vier modellen weergegeven. Deviance laat zien hoe goed het model de kans op demonstreren kan voorspellen. Een lagere deviance betekent dat een model een betere modelfit heeft. Model 4 heeft de laagste deviance (462,83)

en presteert daarmee beter dan model 1 (471,51), model 2 (469,31) en model 3 (464,53). Elke factor die wordt toegevoegd aan een model, lijkt een verbetering op te leveren. Er zit een daling van deviance van model 1 naar model 2 (2,20), dit laat zien dat de toegevoegde variabele in model 2 de voorspelling licht verbetert. Er is ook een daling in deviance van model 2 naar model 3 (4,78), dit laat zien dat de variabele die in model 3 is toegevoegd de voorspelling sterker verbetert. Verder is er ook een daling in deviance van model 3 naar model 4 (1,70), dit suggereert dat ook de laatste toevoeging iets toevoegt aan het verbeteren van het model. Het grootste verschil zit tussen model 1 en model 4, er is een daling in deviance van 8,68. Dit wijst erop dat er een grote verbetering zit tussen model 1 en model 4. Model 4 is het meest geschikt om de kans dat iemand gaat demonstreren te verklaren.

Tot slot is de waarde van de Chi-kwadraattoets van het model weergegeven in Tabel 3. Deze toets vergelijkt het geschatte model met het lege model zonder voorspellers. Voor het eindmodel is de gevonden Chi-kwadraat waarde 11,62 met een p-waarde van 0,07. Dit betekent dat model 4 als geheel niet significant beter voorspelt dan het lege model. Deze uitkomst betekent dat de resultaten voorzichtig geïnterpreteerd moeten worden.

Tabel 3: Geschatte regressie coëfficiënten

	Model 1			Model 2			Model 3			Model 4			
	b(SE)	p	Exp(B)	b(SE)	p	Exp(B)	b(SE)	p	Exp(B)	b(SE)	p	Exp(B)	VIF
Intercept	-3,809 (0,384)	<0,001	0,022	-3,745 (0,385)	<0,001	0,024	-3,738 (0,385)	<0,001	0,024	-3,708 (0,385)	<0,001	0,025	
Ervaren autonomie op het werk				0,084 (0,059)	0,156	1,087	0,103 (0,061)	0,092	1,108	0,088 (0,060)	0,142	1,092	1,113
Leeftijd							-0,017 (0,008)	0,030	0,983	-0,017 (0,008)	0,036	0,983	1,068
Ervaren autonomie op het werk * leeftijd										-0,004 (0,003)	0,188	0,996	1,053
Geslacht	-0,125 (0,279)	0,653	0,882	-0,083 (0,280)	0,766	0,920	-0,102 (0,280)	0,714	0,903	-0,118 (0,280)	0,674	0,889	1,020
Opleidingsniveau	0,109 (0,068)	0,108	1,115	0,083 (0,070)	0,235	1,087	0,073 (0,071)	0,305	1,075	0,070 (0,071)	0,324	1,073	1,097
Migratieachtergrond	-0,017 (0,478)	0,971	0,983	0,022 (0,479)	0,964	1,022	-0,006 (0,479)	0,991	0,994	0,003 (0,480)	0,994	1,003	1,007
Deviance (-2LL)	471,51			469,31			464,53			462,83			
Hosmer-Lemeshow toets (χ^2)	5,31	0,622		2,93	0,939		12,37	0,136		10,23	0,250		
χ^2 - toets	2,94	0,400		5,14	0,273		9,92	0,078		11,62	0,071		
N	1634			1634			1634			1634			

Hypothese toetsing

De twee hypothesen die in het theoretisch kader zijn beschreven worden hier getoetst. Dit wordt gedaan aan de hand van de gegevens uit Tabel 3. In Bijlage 3 staat de volledige stapsgewijze binaire logistische regressieanalyse en de daarbij behorende berekeningen voor de kansen.

Hypothese 1: Werknemers die veel autonomie ervaren op het werk, zijn eerder geneigd om deel te nemen aan een demonstratie dan werknemers die weinig autonomie ervaren.

Deze eerste hypothese gaat over het hoofdeffect van ervaren autonomie op het werk en de kans dat een werknemer deelneemt aan een demonstratie. Deze hypothese wordt getoetst in Model 2 van Tabel 3. Hieruit is af te lezen dat de regressie coëfficiënt voor ervaren autonomie op het werk positief is ($b = 0,08$), met een odds-ratio van 1,09. Dit suggereert dat het ervaren van veel autonomie samenhangt met een iets grotere kans om deel te nemen aan een demonstratie. Dit effect is echter niet significant ($p = 0,156$), dus het is niet duidelijk te zeggen of dit in de praktijk ook daadwerkelijk zo is. Dit betekent dat er onvoldoende bewijs is gevonden om deze hypothese te ondersteunen.

Daarnaast ondersteunen de bijbehorende berekende kansen dit beeld. De kans dat een werknemer met veel ervaren autonomie deelneemt aan een demonstratie is 6,1% en de kans dat een werknemer met weinig ervaren autonomie deelneemt aan een demonstratie is 4,4%. Het verschil tussen deze twee kansen is klein, dit bevestigt dat het effect in de praktijk beperkt is. Er is dus geen empirische ondersteuning gevonden die Hypothese 1 bevestigt. In Bijlage 3 wordt uitgebreid ingegaan op de berekening van de bijbehorende kansen.

Hypothese 2: Het positieve effect tussen ervaren autonomie op het werk op de kans om te gaan demonstreren is sterker onder jongere werknemers dan bij oudere werknemers.

Deze tweede hypothese gaat over het moderatie effect van leeftijd op de relatie tussen ervaren autonomie op het werk en de kans dat een werknemer gaat demonstreren. Deze hypothese wordt getoetst in Model 4 in Tabel 3. In dit model zitten alle variabelen inclusief de interactie. Hieruit is af te lezen dat de interactie tussen ervaren autonomie op het werk en leeftijd zeer klein is en niet significant ($b = -0,004$; $p = 0,994$). Daarnaast is de odds-ratio afgerond 1,00. Dit laat zien dat de leeftijd van de werknemer de relatie tussen ervaren autonomie op het werk en de kans dat een werknemer deelneemt aan een demonstratie niet beïnvloedt.

Daarnaast zijn de kansen op het deelnemen aan een demonstratie berekend voor een werknemer van 25 en 75 jaar met hoge ervaren autonomie op het werk. De kans dat een 25-jarige werknemer met hoge ervaren autonomie op het werk deelneemt aan een demonstratie is 0,85%. De kans dat een 75-jarige werknemer met hoge ervaren autonomie op het werk gaat demonstreren is 0,09%. Ondanks dat er een klein verschil zit tussen deze twee kansen, is de kans zeer klein dat een werknemer deelneemt aan een demonstratie. Dit houdt in dat het effect van de interactie statistisch niet betekenisvol is. Dit bevestigt dat er geen bewijs gevonden is die Hypothese 2 ondersteunt. De leeftijd van de werknemer speelt dus geen modererende rol in de relatie tussen de ervaren autonomie op het werk en de kans dat een werknemer deelneemt aan een demonstratie.

Conclusie en discussie

In dit onderzoek stond de volgende vraag centraal: *Zijn werknemers in Nederland die veel autonomie ervaren op het werk eerder geneigd om deel te nemen aan demonstraties, en geldt dat sterker voor jongere dan voor oudere werknemers?*

De resultaten uit dit onderzoek wijzen erop dat ervaren autonomie op het werk geen invloed heeft op de kans dat een werknemer deelneemt aan een demonstratie. Deze uitkomst komt niet overeen met de verwachtingen op basis van de literatuur. De bevindingen suggereren dat de ervaren autonomie op het werk minder bepalend is voor de kans op dat een werknemer deelneemt aan een demonstratie dan vooraf gedacht.

Volgens de zelfdeterminatietheorie van Ryan en Deci (2022) zou het ervaren van autonomie op het werk juist motiverend moeten werken en werknemers aanzetten tot het actief participeren in de democratie in de vorm van demonstreren. Dit is niet terug te zien in dit onderzoek. Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat demonstreren als vorm van actieve participatie in de democratie te ver verwijderd is van de context waarin de autonomie wordt ervaren, namelijk op het werk. Dit zou kunnen betekenen dat de motivatie die werknemers krijgen van het ervaren van autonomie op het werk geen spillover heeft naar hun vrije tijd en dat deze mensen niet deelnemen aan een demonstratie.

De resultaten uit dit onderzoek laten daarnaast zien dat de relatie tussen ervaren autonomie op het werk en het demonstratiegedrag van werknemers niet sterker is voor jongere werknemers dan voor oudere werknemers. Op basis van de literatuur was de verwachting dat de leeftijd van de werknemer hierin een rol zou spelen, maar dit blijkt uit de resultaten van dit onderzoek niet het geval te zijn.

Volgens de levenslooptheorie (Elder, 1994) bevinden mensen zich in verschillende levensfasen. Dit zou mogelijk van invloed kunnen zijn op de manier waarop werknemers de autonomie op het werk ervaren en het belang dat zij er aan hechten. Dit zou dan van invloed

kunnen zijn op hun demonstratiegedrag. In dit onderzoek is echter geen verschil gevonden tussen jongere en oudere werknemers. Zowel jongere als oudere werknemers lijken niet sterker of zwakker beïnvloed te worden door de autonomie die zij op het werk ervaren als het gaat om de kans dat zij zullen deelnemen aan een demonstratie.

Het resource model (Brady et al., 1995) gaat over het belang van het hebben van hulpbronnen voor politieke participatie. Hierbij is de belangrijkste hulpbron voor het deelnemen aan demonstraties tijd (Brady et al., 1995). Jongere werknemers zouden mogelijk meer tijd kunnen hebben dan oudere werknemers, en daardoor ook meer ruimte kunnen hebben om deel te nemen aan demonstraties. Toch laten de resultaten in dit onderzoek niet zien dat de leeftijd van een werknemer een verschil maakt in het verband tussen de ervaren autonomie op het werk en de kans dat een werknemer deelneemt aan een demonstratie. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de andere hulpbronnen, zoals geld en politieke kennis, hier wellicht toch een grotere rol in spelen dan eerder werd gedacht.

Hoewel de verwachte resultaten niet gevonden zijn in dit onderzoek, bieden deze uitkomsten wel stof tot nadenken. Wat ten eerste opvalt is dat er geen verband is gevonden tussen de ervaren autonomie op het werk en de kans dat een werknemer deelneemt aan een demonstratie.

Een mogelijke verklaring voor het niet vinden van de verwachte uitkomsten is de lage frequentie van het aantal respondenten dat de afgelopen 12 maanden gedemonstreerd heeft. Demonstreren is een relatief zeldzame vorm van politieke participatie in Nederland. Slechts 3,3% van de respondent heeft aangegeven het afgelopen jaar deel te hebben genomen aan een demonstratie. Dit maakt het lastig om een betrouwbare uitspraak te doen over de voorspellers van het demonstratiegedrag van werknemers in Nederland. Het zou kunnen zijn dat de ervaren autonomie op het werk wel van invloed is op andere vormen van politieke participatie. Denk daarbij aan traditionele vormen van participatie, zoals het stemmen tijdens

verkiezingen en lid zijn van een politieke partij. Daarnaast zou de ervaren autonomie op het werk ook van invloed kunnen zijn op andere vormen van protest participatie, zoals het tekenen van een petitie of boycotten. Verder kan het aantal respondenten dat gedemonstreerd heeft in het afgelopen jaar in andere landen hoger zijn. Dat demonstreren een relatief zeldzame vorm van politiek participeren is in Nederland, betekent wellicht niet dat dat in andere landen ook zo is. Het is daarom interessant voor toekomstig onderzoek om zich te richten op andere vormen van politieke participatie en te kijken naar andere landen.

Daarnaast is een beperking van dit onderzoek dat er gebruikgemaakt is van bestaande surveydata. Dit zorgt ervoor dat er beperkte invloed is op de manier waarop belangrijke variabelen, zoals de ervaren autonomie op het werk, gemeten is. De ervaren autonomie op het werk is gemeten aan de hand van de volgende vraag: *“In welke mate laat uw management u bepalen hoe uw dagelijks werk is georganiseerd?”*. Hoewel deze vraag wel gaat over autonomie op het werk, kan het mogelijk zijn dat dit niet goed aansluit op het theoretische concept zoals bedoel is in de zelfdeterminatietheorie van Ryan en Deci (2022). Deze vraag gaat vooral over de autonomie die een werknemer krijgt om zijn werkdag te organiseren, maar minder over hoe een werknemer die autonomie ervaart. Volgens de zelfdeterminatietheorie gaat autonomie niet alleen om de vrijheid die een werknemer krijgt in taken, maar ook over het gevoel dat de werknemer iets doet omdat diegene er zelf achter staat, het zelf wil en niet omdat het moet, omdat iemand anders dat van de werknemer verwacht (Ryan & Deci, 2022). De vraag die gebruikt is meet vooral of een werknemer autonomie krijgt van het management, maar niet of de werknemer zich ook daadwerkelijk autonoom voelt. Een werknemer kan veel vrijheid krijgen op het werk, maar zich alsnog gecontroleerd voelen door een manager. Dit kan van invloed zijn geweest op de resultaten en deels kunnen verklaren waarom er geen verband is gevonden tussen de ervaren autonomie op het werk en het demonstratiegedrag van werknemers in Nederland.

Al met al hoewel de verwachte resultaten niet gevonden zijn in dit onderzoek, bieden de bevindingen wel aanknopingspunten voor vervolgonderzoek. Dit onderzoek laat zien dat ervaren autonomie op het werk niet samenhangt met het demonstratiegedrag van de werknemer. Dit roept vragen op of ervaringen op het werk überhaupt doorwerken naar het politieke gedrag van een werknemer buiten het werk. Het zou zo kunnen zijn dat de twee domeinen werk en politiek minder met elkaar verbonden zijn dan eerder werd gedacht. Daarnaast is het ook belangrijk om goed na te denken over hoe begrippen, zoals autonomie, worden gemeten en gedefinieerd. Het verschil tussen het krijgen van autonomie en het ervaren van deze autonomie lijkt hierbij van belang. Toekomstig onderzoek zou een beter en duidelijk onderscheid kunnen maken tussen ervaren en gekregen autonomie, bijvoorbeeld door andere of uitgebreidere meetinstrumenten te gebruiken.

Verder zou het interessant kunnen zijn om in toekomstig onderzoek te kijken naar andere vormen van politieke participatie, zoals bijvoorbeeld stemmen tijdens verkiezingen en het tekenen van een petitie. Het zou wellicht zo kunnen zijn dat deze vormen van politieke participatie beter aansluiten op de ervaren autonomie op het werk. Daarnaast zou het interessant kunnen zijn voor toekomstig onderzoek om te kijken naar het demonstratiegedrag in andere landen. Wellicht dat het deelnemen aan een demonstratie in andere landen een meer voorkomende vorm van politieke participatie is, daardoor kunnen andere verbanden gevonden worden. Samenvattend zou meer onderzoek gedaan kunnen worden naar de complexe relatie tussen werk en politieke participatie.

Literatuurlijst

- Brady, H. E., Verba, S., & Schlozman, K. L. (1995). Beyond SES: A Resource Model of Political Participation. *American Political Science Review*, 89(2), 271–294. <https://doi.org/10.2307/2082425>
- Dodson, K. (2015). Gendered activism. *Social Currents*, 2(4), 377–392. <https://doi.org/10.1177/2329496515603730>
- Elder, G. H. (1994). Time, Human Agency, and Social Change: Perspectives on the Life Course. *Social Psychology Quarterly*, 57(1), 4. <https://doi.org/10.2307/2786971>
- European Social Survey European Research Infrastructure (ESS ERIC). (z.d.). *Survey Participants | European Social Survey*. europeansocialsurvey.org. <https://europeansocialsurvey.org/about/privacy-and-data-protection/survey-participants>
- European Social Survey European Research Infrastructure (ESS ERIC). (2024). *ESS11 data documentation*. Sikt – Norwegian Agency for Shared Services in Education and Research. <https://doi.org/10.21338/ess11-2023>
- Gorbunova, E. (2011). EU-Russia Educational Cooperation as a Democracy Promotion Mechanism. *Journal Of Contemporary European Research*, 7(2), 231–259. <https://doi.org/10.30950/jcer.v7i2.349>
- Legault, L. (2016). The Need for Autonomy. In *Springer eBooks* (pp. 1–3). https://doi.org/10.1007/978-3-319-28099-8_1120-1
- Lopes, H., Lagoa, S., & Calapez, T. (2013). Declining autonomy at work in the EU and its effect on civic behavior. *Economic And Industrial Democracy*, 35(2), 341–366. <https://doi.org/10.1177/0143831x13484606>
- NOS. (2024, 14 december). *Noodverordening Schiphol vanwege demonstratie Extinction Rebellion*. <https://nos.nl/artikel/2548231-noodverordening-schiphol-vanwege-demonstratie-extinction-rebellion>

- NOS. (2025a, 22 maart). “*Zeker 10.000 mensen*” bij demonstratie tegen racisme en fascisme in Amsterdam. <https://nos.nl/artikel/2560725-zeker-10-000-mensen-bij-demonstratie-tegen-racisme-en-fascisme-in-amsterdam>
- NOS. (2025b, 18 mei). *Massaal protest in Den Haag tegen Israël-standpunt kabinet rustig verlopen*. <https://nos.nl/collectie/13959/artikel/2567762-massaal-protest-in-den-haag-tegen-israel-standpunt-kabinet-rustig-verlopen>
- Pateman, C. (1970). *Participation and Democratic Theory*.
<https://doi.org/10.1017/cbo9780511720444>
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2022). Self-Determination Theory. In *Springer eBooks* (pp. 1–7). https://doi.org/10.1007/978-3-319-69909-7_2630-2
- Sapienza, E., Manzotti, G., & Patel, L. (2024). Protests, Human Rights and Conflict Prevention. Proposals to rethink the models of state response to social mobilization. In *undp.org*. https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-06/pds-number49_protestas_en.pdf
- Van der Meer, T. , & Dekker, P. (2020). *Politieke participatie*.
<https://www.tomvandermeer.nl/wp-content/uploads/2020/12/Van-der-Meer-Dekker-Politeke-participatie-Over-politieke-dieren-en-burger-nachtwakers-Respect-man.pdf>
- Yeoman, R. (2014). Meaningful Work and Workplace Democracy. In *Palgrave Macmillan UK eBooks*. <https://doi.org/10.1057/9781137370587>
- Zapata-Barrero, R., Gabrielli, L., Sánchez-Montijano, E., & Jaulin, T. (2013). *The political participation of immigrants in host countries: An interpretative framework from the perspective of origin countries and societies*.
<https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/29565/INTERACT-2013%20-%2007.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Bijlage I – Documentatie variabelen

Nederland

*Alleen Nederland wordt geselecteerd, omdat de onderzoeksvraag zich op Nederland richt.

```
USE ALL.  
COMPUTE filter_$=(cntry = 'NL').  
VARIABLE LABELS filter_$ "cntry = 'NL' (FILTER)".  
VALUE LABELS filter_$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.  
FORMATS filter_$ (f1.0).  
FILTER BY filter_$.  
EXECUTE.
```

*De beschrijvende statistieken van de originele variabele en de uiteindelijke bewerkte variabele zullen worden berekend.

*De bewerkingen van de variabelen worden gerapporteerd. Dit zal gaan om niet goed gecodeerde missende waarden en het maken van dummy variabelen.

Demonstreren

*demonstreren: oorspronkelijke variabele.

```
FREQUENCIES VARIABLES=pblmna  
  /STATISTICS=MINIMUM MAXIMUM MEAN  
  /BARCHART FREQ  
  /ORDER=ANALYSIS.
```

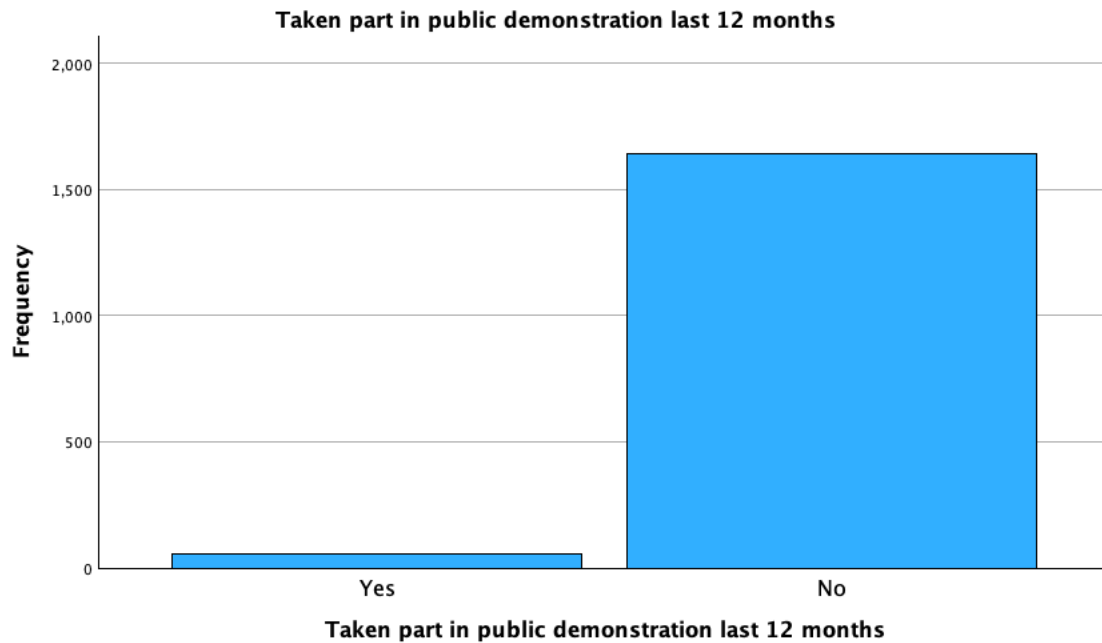
Statistics

Taken part in public
demonstration last 12
months

N	Valid	1694
	Missing	1
Mean		1.97
Minimum		1
Maximum		2

Taken part in public demonstration last 12 months

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Yes	54	3.2	3.2	3.2
	No	1640	96.8	96.8	100.0
	Total	1694	99.9	100.0	
Missing	Don't know	1	.1		
Total		1695	100.0		

*demonstreren: bewerkingen.

*De missing values zijn al gedefinieerd, dus het is niet noodzakelijk om die te bewerken. Het is wel noodzakelijk om hier een dummy variabele van te maken. De mensen die niet demonstreren zijn de referentiegroep. Niet demonstreren = 0 en wel demonstreren = 1.

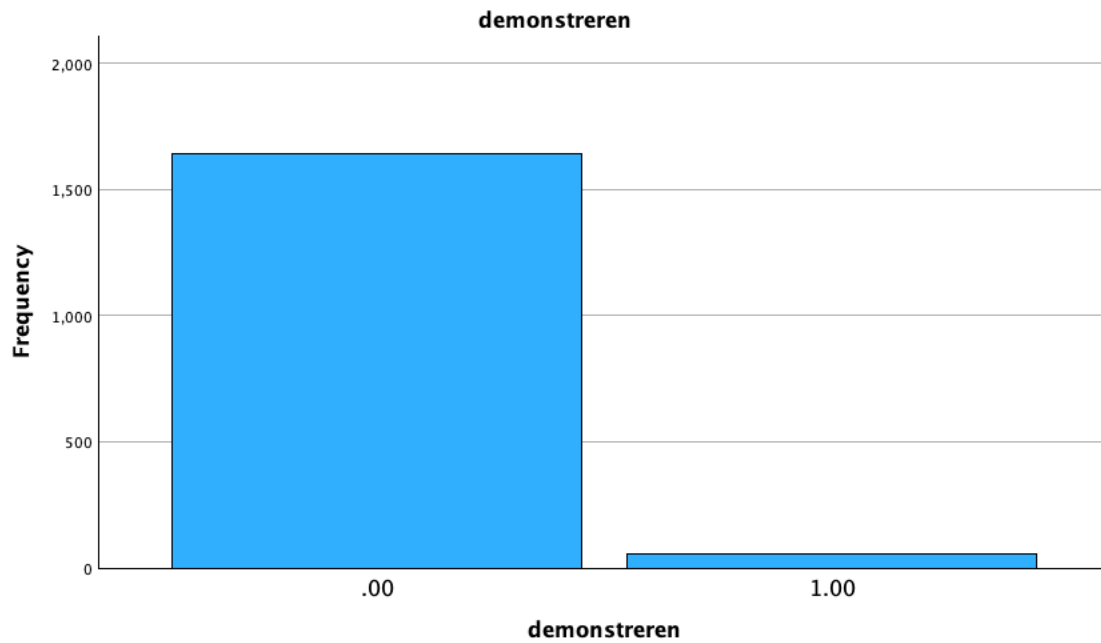
```
RECODE pbldmna (2=0) (1=1) INTO demonstreren.
EXECUTE.
```

Statistics

demonstreren

N	Valid	1694
	Missing	1
Mean		.0319
Minimum		.00
Maximum		1.00

demonstreren					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	1640	96.8	96.8	96.8
	1.00	54	3.2	3.2	100.0
	Total	1694	99.9	100.0	
Missing	System	1	.1		
Total		1695	100.0		

Ervaren autonomie op het werk

*ervaren autonomie op werk: oorspronkelijke variabele.

*Het is niet noodzakelijk om deze variabele te bewerken.

```
FREQUENCIES VARIABLES=wkdcorga
  /STATISTICS=MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /HISTOGRAM FREQ
  /ORDER=ANALYSIS.
```

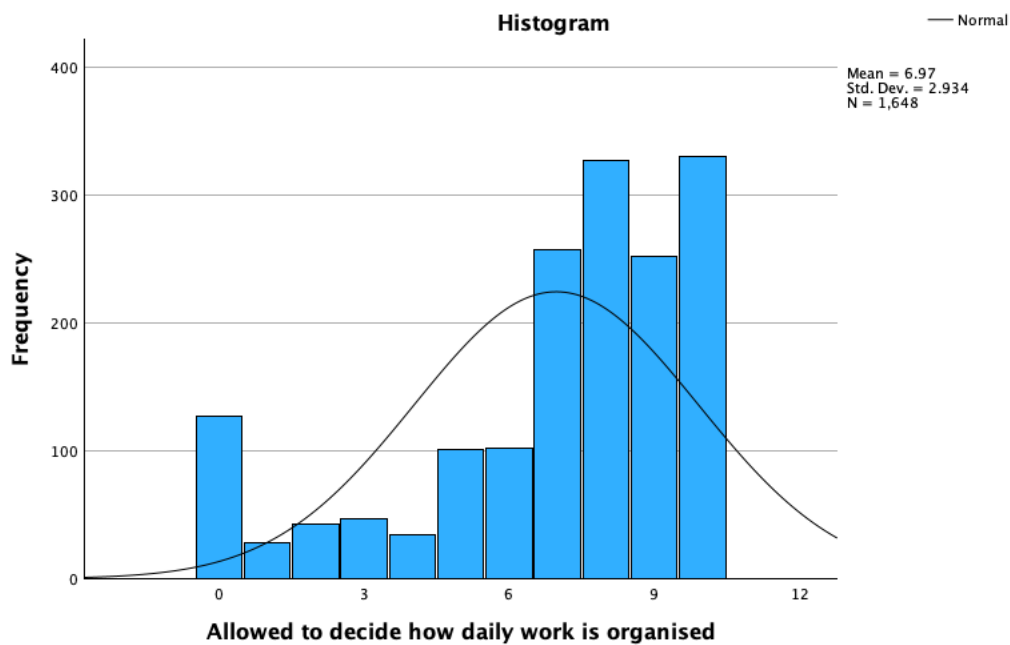
Statistics

Allowed to decide how daily
work is organised

N	Valid	1648
	Missing	47
Mean		6.97
Minimum		0
Maximum		10

Allowed to decide how daily work is organised

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	I have/had no influence	127	7.5	7.7	7.7
	1	28	1.7	1.7	9.4
	2	43	2.5	2.6	12.0
	3	47	2.8	2.9	14.9
	4	34	2.0	2.1	16.9
	5	101	6.0	6.1	23.1
	6	102	6.0	6.2	29.2
	7	257	15.2	15.6	44.8
	8	327	19.3	19.8	64.7
	9	252	14.9	15.3	80.0
	I have/had complete control	330	19.5	20.0	100.0
	Total	1648	97.2	100.0	
Missing	Not applicable	35	2.1		
	Refusal	2	.1		
	Don't know	10	.6		
	Total	47	2.8		
Total		1695	100.0		

Leeftijd

*leeftijd: oorspronkelijke variabele.

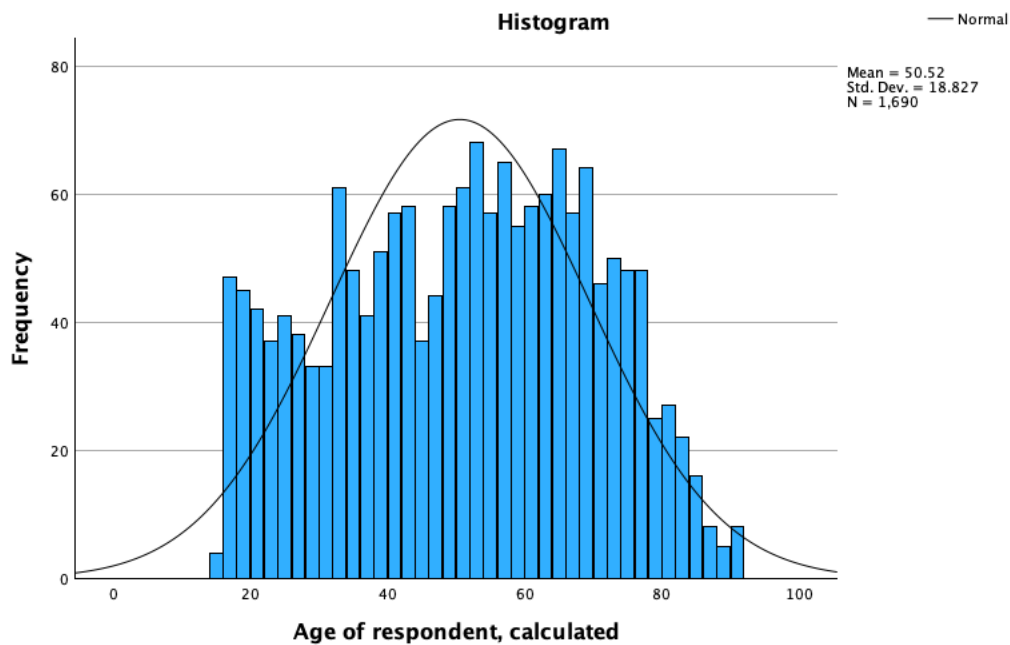
*Het is niet noodzakelijk om deze variabele te bewerken.

```
FREQUENCIES VARIABLES=agea
  /STATISTICS=MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /HISTOGRAM FREQ
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics

Age of respondent,
calculated

N	Valid	1690
	Missing	5
Mean		50.52
Minimum		15
Maximum		90

Opleidingsniveau

*opleidingsniveau: oorspronkelijke variabele.

```
FREQUENCIES VARIABLES=eisced
  /STATISTICS=MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /BARCHART FREQ
  /ORDER=ANALYSIS.
```

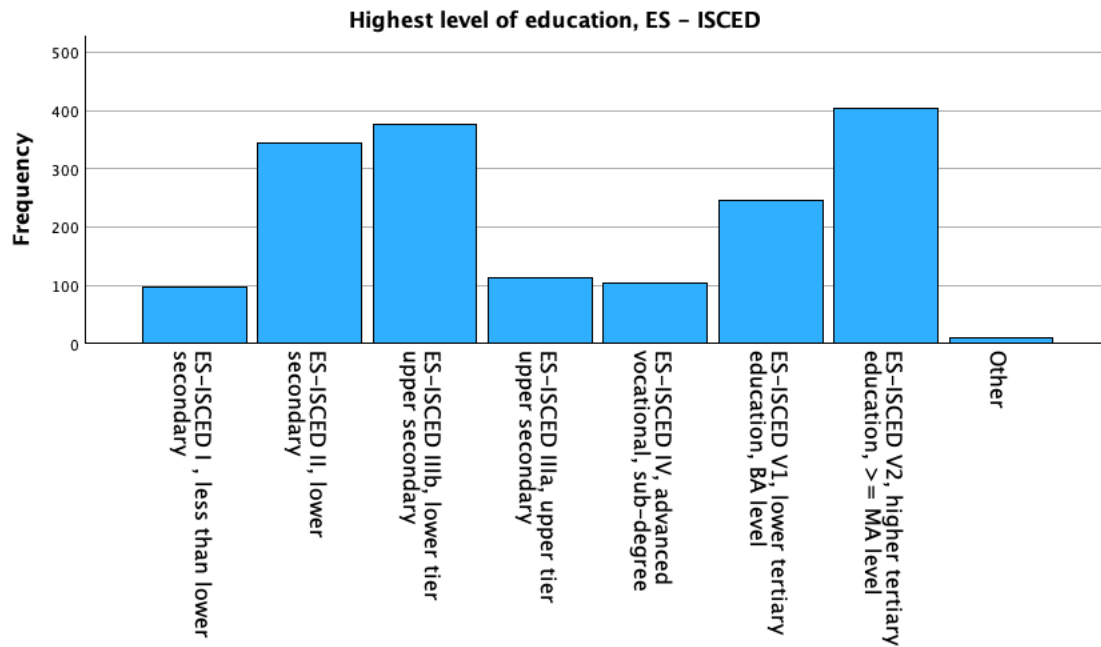
Statistics

Highest level of education,
ES - ISCED

N	Valid	1694
	Missing	1
Mean		4.56
Minimum		1
Maximum		55

Highest level of education, ES - ISCED

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ES-ISCED I , less than lower secondary	98	5.8	5.8	5.8
	ES-ISCED II, lower secondary	343	20.2	20.2	26.0
	ES-ISCED IIIb, lower tier upper secondary	377	22.2	22.3	48.3
	ES-ISCED IIIa, upper tier upper secondary	114	6.7	6.7	55.0
	ES-ISCED IV, advanced vocational, sub-degree	104	6.1	6.1	61.2
	ES-ISCED V1, lower tertiary education, BA level	245	14.5	14.5	75.6
	ES-ISCED V2, higher tertiary education, >= MA level	403	23.8	23.8	99.4
	Other	10	.6	.6	100.0
	Total	1694	99.9	100.0	
Missing	Don't know	1	.1		
Total		1695	100.0		

*opleidingsniveau: bewerkingen.

*Antwoord optie 'other' (55) is als missing opgegeven.

```
RECODE eisced (55=SYSMIS) (1 thru 7=Copy) INTO
opleidingsniveau.
EXECUTE.
```

*opleidingsniveau: uiteindelijke variabele.

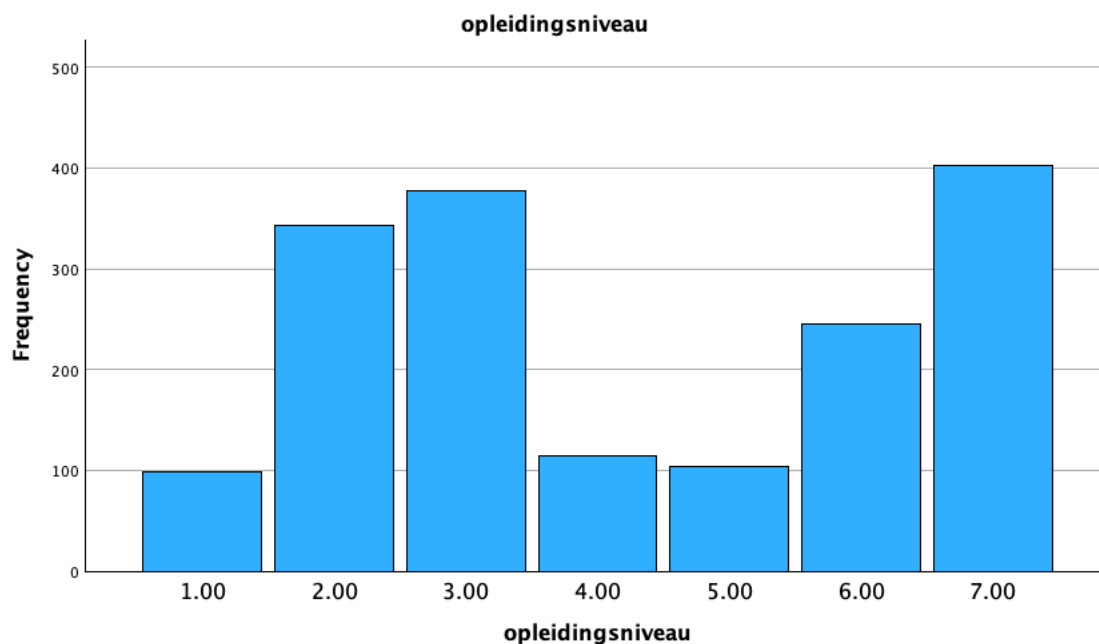
```
FREQUENCIES VARIABLES=opleidingsniveau
  /STATISTICS=MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /BARCHART FREQ
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics

opleidingsniveau

N	Valid	1684
	Missing	11
Mean		4.2648
Minimum		1.00
Maximum		7.00

		opleidingsniveau			Cumulative Percent
		Frequency	Percent	Valid Percent	
Valid	1.00	98	5.8	5.8	5.8
	2.00	343	20.2	20.4	26.2
	3.00	377	22.2	22.4	48.6
	4.00	114	6.7	6.8	55.3
	5.00	104	6.1	6.2	61.5
	6.00	245	14.5	14.5	76.1
	7.00	403	23.8	23.9	100.0
	Total	1684	99.4	100.0	
Missing	System	11	.6		
Total		1695	100.0		

Geslacht

*geslacht: oorspronkelijke variabele.

```

FREQUENCIES VARIABLES=gnr
  /STATISTICS=MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /BARCHART FREQ
  /ORDER=ANALYSIS.

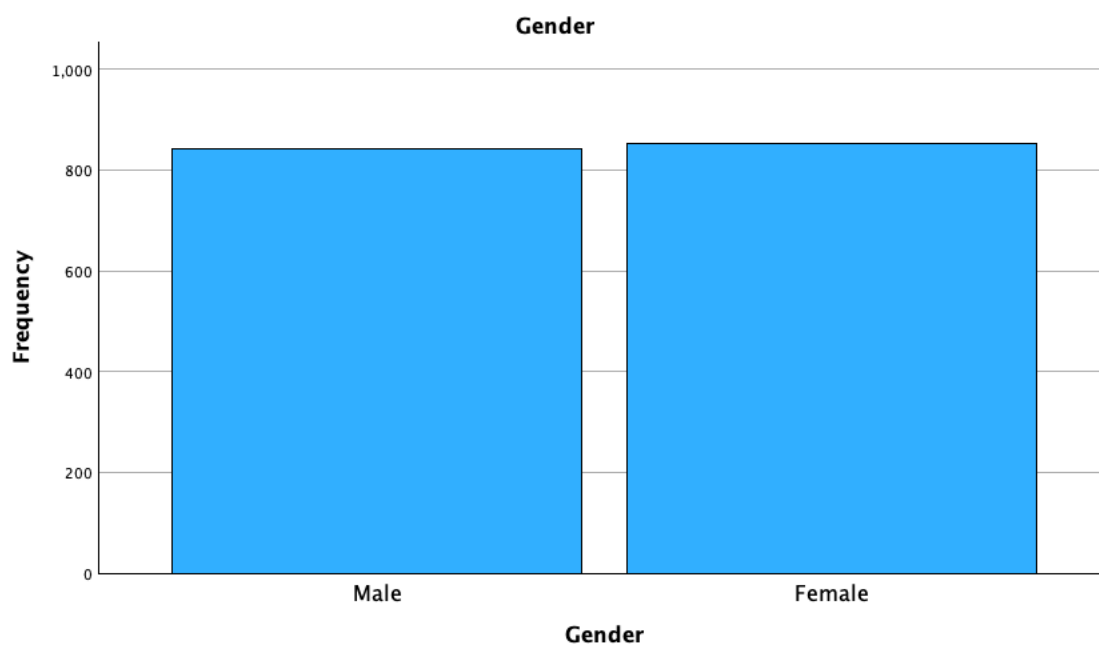
```

Statistics

Gender

N	Valid	1695
	Missing	0
Mean		1.50
Minimum		1
Maximum		2

		Gender			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Male	843	49.7	49.7	49.7
	Female	852	50.3	50.3	100.0
	Total	1695	100.0	100.0	

*geslacht: bewerkingen.

*De missing values zijn al gedefinieerd, dus het is niet noodzakelijk om die te bewerken. Het is wel noodzakelijk om hier een dummy variabele van te maken. Mannen zijn de referentiegroep. Man = 0 en vrouw = 1.

```
RECODE gndr (1=0) (2=1) INTO geslacht.
EXECUTE.
```

*geslacht: uiteindelijke variabele.

```
FREQUENCIES VARIABLES=geslacht
  /STATISTICS=MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /BARCHART FREQ
  /ORDER=ANALYSIS.
```

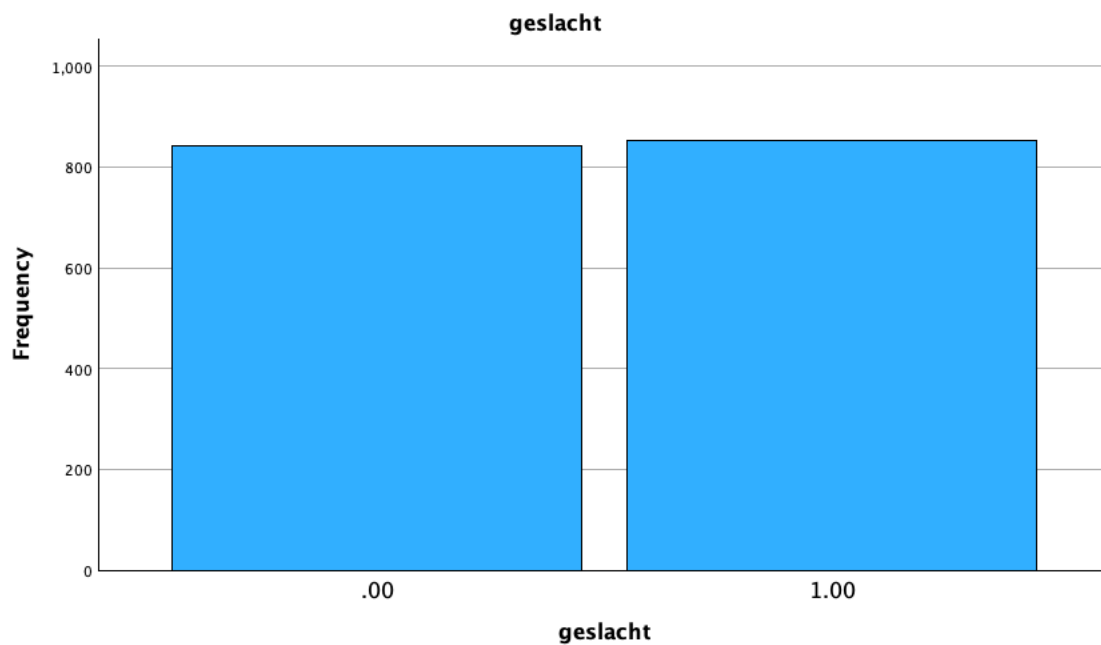
Statistics

geslacht

N	Valid	1695
	Missing	0
Mean		.5027
Minimum		.00
Maximum		1.00

geslacht

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	843	49.7	49.7	49.7
	1.00	852	50.3	50.3	100.0
	Total	1695	100.0	100.0	

Migratieachtergrond

*migratieachtergrond: oorspronkelijke variabele.

FREQUENCIES VARIABLES=brncntr

/STATISTICS=MINIMUM MAXIMUM MEAN

/BARCHART FREQ

/ORDER=ANALYSIS.

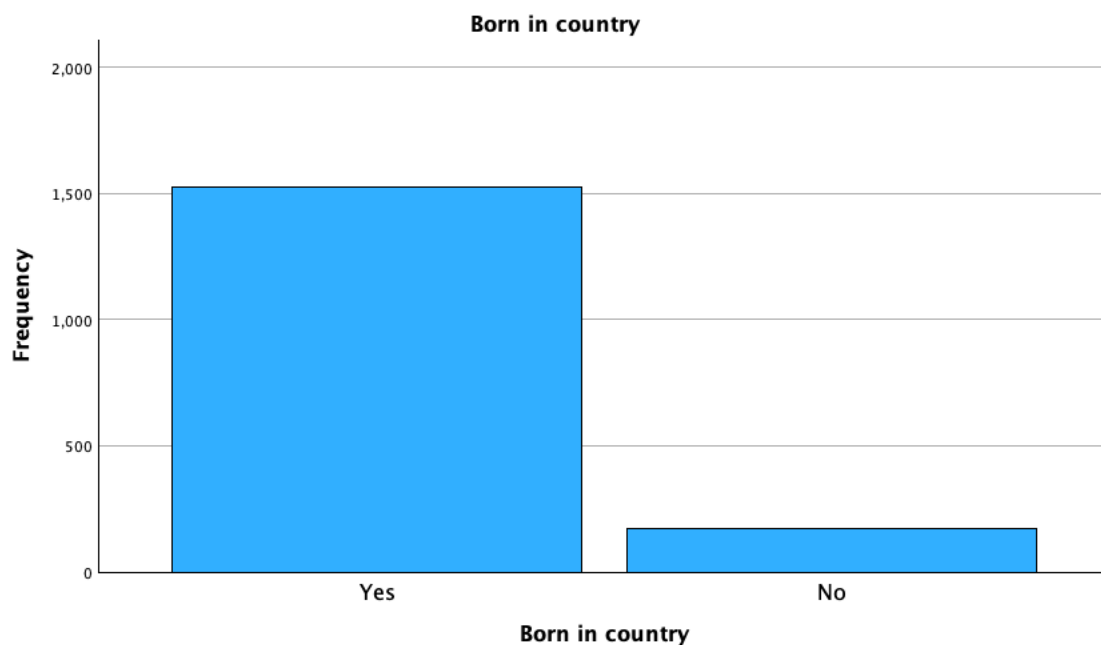
Statistics

Born in country

N	Valid	1695
	Missing	0
Mean		1.10
Minimum		1
Maximum		2

Born in country

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Yes	1523	89.9	89.9	89.9
	No	172	10.1	10.1	100.0
	Total	1695	100.0	100.0	

*migratieachtergrond: bewerkingen.

*De missing values zijn al gedefinieerd, dus het is niet noodzakelijk om die te bewerken. Het is wel noodzakelijk om hier een dummy variabele van te maken. Mensen zonder migratieachtergrond zijn de referentiegroep. Niet = 0 en wel = 1.

```
RECODE brncntr (1=0) (2=1) INTO migratieachtergrond.
EXECUTE.
```

```
*migratieachtergrond: uiteindelijke variabele.
FREQUENCIES VARIABLES=migratieachtergrond
  /STATISTICS=MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /BARCHART FREQ
  /ORDER=ANALYSIS.
```

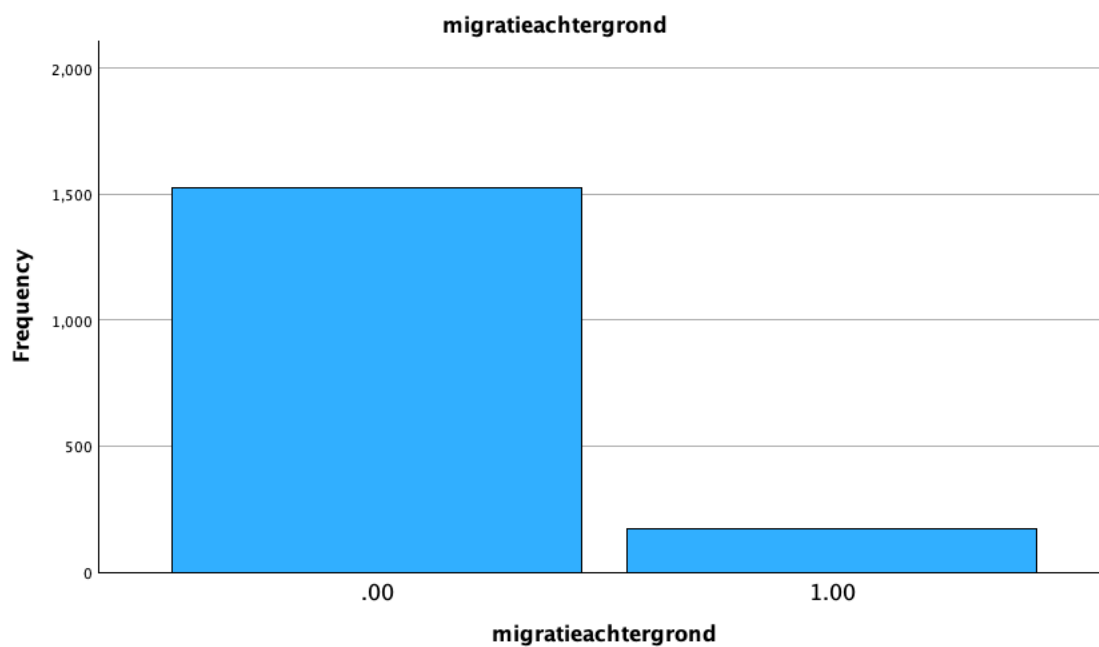
Statistics

migratieachtergrond

N	Valid	1695
	Missing	0
Mean		.1015
Minimum		.00
Maximum		1.00

migratieachtergrond

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	1523	89.9	89.9	89.9
	1.00	172	10.1	10.1	100.0
	Total	1695	100.0	100.0	

Bijlage II – Analyse

Filters

*het volgende is gedaan om de missende waarden eruit te filteren.

```
REGRESSION
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT demonstreren
/METHOD=ENTER wkdcorga agea opleidingsniveau geslacht
migratieachtergrond
/SAVE RESID.

RECODE RES_1 (SYSMIS=0) (ELSE=1) INTO obs.
EXECUTE.

USE ALL.
COMPUTE filter_$=(cntry = 'NL' & obs =1) .
VARIABLE LABELS filter_$ "cntry = 'NL' 'obs = 1' (FILTER)".
VALUE LABELS filter_$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.
FORMATS filter_$ (f1.0).
FILTER BY filter_$.
EXECUTE.
```

Beschrijvende statistieken

Univariate statistieken

```
*beschrijvende statistieken.
*univariate statistieken.
*voor de continue variabelen zijn de beschrijvende
statistieken gebruikt.
*voor de dummy variabelen zijn de frequentietabellen gebruikt.
DESCRIPTIVES VARIABLES=wkdcorga agea opleidingsniveau
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

FREQUENCIES VARIABLES=demonstreren migratieachtergrond
geslacht
/ORDER=ANALYSIS.
```

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Allowed to decide how daily work is organised	1634	0	10	7.00	2.904
Age of respondent, calculated	1634	15	90	50.76	18.699
opleidingsniveau	1634	1.00	7.00	4.3029	2.06197
Valid N (listwise)	1634				

demonstreren

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	1580	96.7	96.7	96.7
	1.00	54	3.3	3.3	100.0
	Total	1634	100.0	100.0	

migratieachtergrond

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	1479	90.5	90.5	90.5
	1.00	155	9.5	9.5	100.0
	Total	1634	100.0	100.0	

geslacht

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	816	49.9	49.9	49.9
	1.00	818	50.1	50.1	100.0
	Total	1634	100.0	100.0	

Bivariate statistieken

*bivariate statistieken.

*correlaties berekenen met Pearson.

CORRELATIONS

/VARIABLES= demonstreren wkdcorga agea geslacht

migratieachtergrond opleidingsniveau

/PRINT=TWOTAIL NOSIG FULL

/MISSING=PAIRWISE.

Correlations

		demonstreren	Allowed to decide how daily work is organised	Age of respondent, calculated	geslacht	migratieachtergrond	opleidingsniveau
demonstreren	Pearson Correlation	1	.044	-.049*	-.014	-.001	.041
	Sig. (2-tailed)		.072	.046	.574	.954	.098
	N	1634	1634	1634	1634	1634	1634
Allowed to decide how daily work is organised	Pearson Correlation	.044	1	.083**	-.118**	-.061*	.274**
	Sig. (2-tailed)	.072		<.001	<.001	.014	<.001
	N	1634	1634	1634	1634	1634	1634
Age of respondent, calculated	Pearson Correlation	-.049*	.083**	1	-.014	-.050*	-.080**
	Sig. (2-tailed)	.046	<.001		.575	.042	.001
	N	1634	1634	1634	1634	1634	1634
geslacht	Pearson Correlation	-.014	-.118**	-.014	1	.031	-.064**
	Sig. (2-tailed)	.574	<.001	.575		.211	.010
	N	1634	1634	1634	1634	1634	1634
migratieachtergrond	Pearson Correlation	-.001	-.061*	-.050*	.031	1	-.005
	Sig. (2-tailed)	.954	.014	.042	.211		.839
	N	1634	1634	1634	1634	1634	1634
opleidingsniveau	Pearson Correlation	.041	.274**	-.080**	-.064**	-.005	1
	Sig. (2-tailed)	.098	<.001	.001	.010	.839	
	N	1634	1634	1634	1634	1634	1634

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Multiple logistische regressie

Aanpassingen voor regressieanalyse

*multiple logistische regressie.

*Voor de regressieanalyse worden de variabelen autonomie en leeftijd gecentreerd.

*Dit wordt gedaan door van de gevonden waarden per respondent de gemiddelden eraf te halen.

*autonomie centreren.

```
COMPUTE wkdcorga_c = wkdcorga - 7.00.
```

*leeftijd centreren.

```
COMPUTE agea_c = agea - 50.76.
```

```
EXECUTE.
```

*daarnaast moet er nog een interactie variabele gemaakt wordt voor leeftijd en autonomie.

*interactieterm maken.

```
COMPUTE autonomiexleeftijd = wkdcorga_c * agea_c.
```

```
EXECUTE.
```

Multiple logistische regressieanalyse

*regressie analyse uitvoeren.

```
LOGISTIC REGRESSION VARIABLES wkdcorga_c
```

```
/METHOD=ENTER opleidingsniveau geslacht migratieachtergrond
```

```
/METHOD=ENTER demonstreren
```

```
/METHOD=ENTER agea_c
```

```
/METHOD=ENTER autonomiexleeftijd
```

```
/SAVE=LEVER
```

```
/CLASSPLOT
```

```
/PRINT=GOODFIT CI(95)
```

```
/CRITERIA=PIN(0.05) POUT(0.10) ITERATE(20) CUT(0.5).
```

Model 1:

Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	2.943	3	.400
	Block	2.943	3	.400
	Model	2.943	3	.400

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	471.511 ^a	.002	.007

a. Estimation terminated at iteration number 6 because parameter estimates changed by less than .001.

Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	df	Sig.
1	5.308	7	.622

Contingency Table for Hosmer and Lemeshow Test

		demonstreren = .00		demonstreren = 1.00		Total
		Observed	Expected	Observed	Expected	
Step 1	1	224	222.675	4	5.325	228
	2	235	235.702	7	6.298	242
	3	157	154.677	2	4.323	159
	4	199	202.780	10	6.220	209
	5	127	127.612	5	4.388	132
	6	161	162.771	8	6.229	169
	7	153	151.624	5	6.376	158
	8	120	118.851	4	5.149	124
	9	204	203.309	9	9.691	213

Classification Table^a

		Predicted		Percentage Correct
Observed		demonstreren .00	demonstreren 1.00	
Step 1	demonstreren .00	1580	0	100.0
	demonstreren 1.00	54	0	.0
	Overall Percentage			96.7

a. The cut value is .500

Variables in the Equation

		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
								Lower	Upper
Step 1 ^a	opleidingsniveau	.109	.068	2.589	1	.108	1.115	.976	1.274
	geslacht	-.125	.279	.202	1	.653	.882	.511	1.523
	migratieachtergrond	-.017	.478	.001	1	.971	.983	.385	2.508
	Constant	-3.809	.384	98.493	1	<.001	.022		

a. Variable(s) entered on step 1: opleidingsniveau, geslacht, migratieachtergrond.

Model 2:

Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	2.199	1	.138
	Block	2.199	1	.138
	Model	5.142	4	.273

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	469.312 ^a	.003	.012

a. Estimation terminated at iteration number 6 because parameter estimates changed by less than .001.

Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	df	Sig.
1	2.926	8	.939

Contingency Table for Hosmer and Lemeshow Test

		demonstreren = .00		demonstreren = 1.00		Total
		Observed	Expected	Observed	Expected	
Step 1	1	160	160.425	3	2.575	163
	2	158	158.424	4	3.576	162
	3	166	164.601	3	4.399	169
	4	158	158.284	5	4.716	163
	5	159	157.833	4	5.167	163
	6	156	155.460	5	5.540	161
	7	150	153.055	9	5.945	159
	8	145	145.820	7	6.180	152
	9	156	154.867	6	7.133	162
	10	172	171.232	8	8.768	180

Classification Table^a

Observed		Predicted		Percentage Correct	
		demonstreren .00	1.00		
Step 1	demonstreren	.00	1580	0	100.0
		1.00	54	0	.0
	Overall Percentage				96.7

a. The cut value is .500

Variables in the Equation

		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
							()	Lower	Upper
Step 1 ^a	opleidingsniveau	.083	.070	1.409	1	.235	1.087	.947	1.246
	geslacht	-.083	.280	.089	1	.766	.920	.531	1.592
	migratieachtergrond	.022	.479	.002	1	.964	1.022	.400	2.613
	wkdcorga_c	.084	.059	2.017	1	.156	1.087	.969	1.220
	Constant	-3.745	.385	94.672	1	<.001	.024		

a. Variable(s) entered on step 1: wkdcorga_c.

Model 3:

Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	4.778	1	.029
	Block	4.778	1	.029
	Model	9.920	5	.078

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	464.534 ^a	.006	.024

a. Estimation terminated at iteration number 7 because parameter estimates changed by less than .001.

Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	df	Sig.
1	12.368	8	.136

Contingency Table for Hosmer and Lemeshow Test

		demonstreren = .00		demonstreren = 1.00		Total
		Observed	Expected	Observed	Expected	
Step 1	1	161	161.111	2	1.889	163
	2	162	159.959	1	3.041	163
	3	161	159.279	2	3.721	163
	4	156	158.712	7	4.288	163
	5	155	158.146	8	4.854	163
	6	155	157.548	8	5.452	163
	7	161	156.858	2	6.142	163
	8	158	156.053	5	6.947	163
	9	157	155.128	6	7.872	163
	10	154	157.206	13	9.794	167

Classification Table^a

		Predicted		Percentage Correct
Observed		demonstreren .00	demonstreren 1.00	
Step 1	demonstreren .00	1580	0	100.0
	1.00	54	0	.0
	Overall Percentage			96.7

a. The cut value is .500

Variables in the Equation

		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
								Lower	Upper
Step 1 ^a	opleidingsniveau	.073	.071	1.054	1	.305	1.075	.936	1.235
	geslacht	-.102	.280	.134	1	.714	.903	.522	1.562
	migratieachtergrond	-.006	.479	.000	1	.991	.994	.389	2.545
	wkdcorga_c	.103	.061	2.831	1	.092	1.108	.983	1.249
	agea_c	-.017	.008	4.682	1	.030	.983	.968	.998
	Constant	-3.738	.385	94.052	1	<.001	.024		

a. Variable(s) entered on step 1: agea_c.

Model 4:

Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	1.703	1	.192
	Block	1.703	1	.192
	Model	11.623	6	.071

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	462.831 ^a	.007	.028

a. Estimation terminated at iteration number 6 because parameter estimates changed by less than .001.

Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	df	Sig.
1	10.226	8	.250

Contingency Table for Hosmer and Lemeshow Test

		demonstreren = .00		demonstreren = 1.00		Total
		Observed	Expected	Observed	Expected	
Step 1	1	161	160.670	2	2.330	163
	2	162	160.064	1	2.936	163
	3	162	159.563	1	3.437	163
	4	156	159.102	7	3.898	163
	5	155	158.563	8	4.437	163
	6	156	157.916	7	5.084	163
	7	159	157.153	4	5.847	163
	8	158	157.116	6	6.884	164
	9	156	154.839	7	8.161	163
	10	155	155.014	11	10.986	166

Classification Table^a

Observed		Predicted		Percentage Correct	
		demonstreren .00	1.00		
Step 1	demonstreren	.00	1580	0	100.0
		1.00	54	0	.0
	Overall Percentage				96.7

a. The cut value is .500

Variables in the Equation

		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
Step 1 ^a	opleidingsniveau	.070	.071	.973	1	.324	1.073	.933	1.233
	geslacht	-.118	.280	.177	1	.674	.889	.513	1.540
	migratieachtergrond	.003	.480	.000	1	.994	1.003	.392	2.570
	wkdcorga_c	.088	.060	2.154	1	.142	1.092	.971	1.229
	agea_c	-.017	.008	4.389	1	.036	.983	.968	.999
	autonomiexleeftijd	-.004	.003	1.734	1	.188	.996	.991	1.002
	Constant	-3.708	.385	92.519	1	<.001	.025		

a. Variable(s) entered on step 1: autonomiexleeftijd.

Hypothese toetsing

Hypothese 1: Werknemers die veel autonomie ervaren op het werk, participeren actiever in de democratie in de vorm van demonstreren.

Ter illustratie wordt er gekeken naar een vrouw zonder migratieachtergrond en een bachelor diploma en de kans dat zij gaat demonstreren wanneer zij veel of weinig autonomie ervaart.

Wanneer zij veel autonomie ervaart wordt de log-odds berekend door de vergelijking uit model 2 in tabel 3 in te vullen: $-3,745 + 0,083 * 7 - 0,083 * 1 + 0,084 * 6 - 0,022 * 0 = -$

$2,743$. Dit wordt nu omgezet naar kansen door $e^{-2,743} / (1 + e^{-2,743}) = 0,0607$. Dit betekent dat de kans op demonstreren voor deze persoon 6,1% is. Wanneer zij weinig autonomie ervaart wordt de kans berekend door de volgende formule: $-3,745 + 0,083 * 3 - 0,083 * 1 + 0,084 * 6 - 0,022 * 0 = -3,075$. Dit wordt omgezet naar kansen door $e^{3,075} / (1 + e^{3,075}) = 0,0441$. De kans dat deze persoon met weinig autonomie gaat demonstreren is dus 4,4%.

Tussen de kans van 6,1% en 4,4% zit weinig verschil. Dit bevestigt dat er geen bewijs is gevonden die de hypothese bevestigt.

Hypothese 2: De positieve relatie tussen ervaren autonomie op het werk en actieve participatie in de democratie in de vorm van demonstreren is sterker onder jongeren dan onder ouderen.

Ter illustratie wordt er gekeken naar een 25-jarige en 75-jarige vrouw zonder migratieachtergrond, met relatief veel autonomie op het werk en een bachelor diploma en de kans dat zij demonstreert. Wanneer deze vrouw 25 jaar is kan de log-odds worden berekend door de vergelijking uit model 4 in tabel 3 in te vullen: $-3,708 + 0,088 * 7 - 0,017 * 25 - 0,004 * (25*7) - 0,118 * 1 - 0,070 * 6 + 0,003 * 0 = -4,775$. Dit kan om worden gezet in kansen door $e^{-4,775}/(1+e^{-4,775}) = 0,0085$. Dit betekent dat de kans op demonstreren voor deze persoon 0,85% is. Wanneer deze vrouw 75 jaar is kan de log-odds worden berekend door de vergelijking uit model 4 in tabel 3 weer in te vullen: $-3,708 + 0,088 * 7 - 0,017 * 75 - 0,004 * (75*7) - 0,118 * 1 - 0,070 * 6 + 0,003 * 0 = -7,005$. Dit kan om worden gezet in kansen door $e^{-7,005}/(1+e^{-7,005}) = 0,00091$. Dit betekent dat de kans op demonstreren voor deze persoon 0,091% is. Het verschil in kans tussen de verschillende leeftijden is weinig. Dit bevestigt dus dat er geen bewijs is gevonden die de hypothese bevestigt.

Bijlage III – Controle modelassumpties, uitbijters en multicollineariteit

Modelassumpties

In dit onderzoek wordt een multiële logistische regressieanalyse uitgevoerd. Bij een logistische regressieanalyse hoort enkel de assumptie dat de waarnemingen onafhankelijk zijn. In dit onderzoek is de data gebruikt van de European Social Survey ronde 11. De data is aselekt vergaard uit het bevolkingsregister van het CBS (Centraal Bureau van de Statistieken). Doordat de data aselekt is vergaard, is het aannemelijk dat deze waarnemingen onafhankelijk van elkaar zijn. De assumptie dat de waarnemingen onafhankelijk moeten zijn is dus niet geschonden.

Controle uitbijters

Verder wordt er gekeken naar eventueel aanwezige uitbijters of invloedrijke punten. Dit wordt gedaan aan de hand van de leverage waarden. De grens voor een hoge leverage is berekend aan de hand van $(2(6+1))/1634 = 0,00857$. Er zijn 129 observaties geïdentificeerd met een leverage hoger dan 0,00857. Na het bestuderen van de scores van deze respondenten lijken er geen invoer fouten te zijn. Veel van de respondenten met een hoge leverage waarde zijn mensen met een migratieachtergrond. Migratieachtergrond is een belangrijke controlevariabele. Wanneer de respondenten met een hoge leverage waarde niet in de analyse worden meegenomen, dan is de analyse niet meer representatief voor mensen met een migratieachtergrond.

*regressie analyse uitvoeren.

LOGISTIC REGRESSION VARIABLES demonstreren

/METHOD=ENTER opleidingsniveau geslacht migratieachtergrond

/METHOD=ENTER wkdcorga_c

/METHOD=ENTER agea_c

/METHOD=ENTER autonomiexleeftijd

/SAVE=LEVER

/CLASSPLOT

/PRINT=GOODFIT CI(95)

/CRITERIA=PIN(0.05) POUT(0.10) ITERATE(20) CUT(0.5) .

Controle multicollineariteit

De vuistregel bij VIF-scores is dat ze onder de vier moeten zijn. Een score boven de vier duidt op multicollineariteit. De gevonden VIF-scores zijn weergegeven in de onderstaande tabel.

Alle waarden liggen rond de een, dit is lager dan de vuistregel van 4. Er is dus geen aanwijzing voor multicollineariteit.

*VIF scores berekenen.

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10) TOLERANCE(.0001)

/NOORIGIN

/DEPENDENT demonstreren

/METHOD=ENTER opleidingsniveau geslacht migratieachtergrond
wkdcorga_c agea_c autonomiexleeftijd.

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
1	(Constant)	.027	.012		2.278	.023		
	opleidingsniveau	.002	.002	.023	.908	.364	.912	1.097
	geslacht	-.004	.009	-.011	-.427	.670	.981	1.020
	migratieachtergrond	4.578E-6	.015	.000	.000	1.000	.993	1.007
	wkdcorga_c	.003	.002	.043	1.655	.098	.899	1.113
	agea_c	-.001	.000	-.060	-2.349	.019	.936	1.068
	autonomiexleeftijd	.000	.000	-.042	-1.674	.094	.950	1.053

a. Dependent Variable: demonstreren

Bijlage IV – AI gebruik

In deze bijlage zal uitgelegd worden op welke manier en waarom AI-software is ingezet in dit onderzoek. Voor dit onderzoek is gebruikgemaakt van de AI-software ChatGPT.

Allereerst is er geen gebruikgemaakt van AI-software voor het maken van de abstract, inleiding (op de onderzoeksvraag na), methoden, resultaten, literatuurlijst en bijlagen. Ter verduidelijking er is gebruikgemaakt van AI-software in het theoretisch kader en dan in het specifiek het gedeelte over de moderator leeftijd. Richting het einde van BAW-traject had ik nog steeds moeite met het formuleren van een moderatie effect. Ik heb daarvoor ChatGPT gebruikt om mij te helpen met het begrijpen van mijn moderatie effect. Hieronder toon ik wat ik heb gevraagd en wat daaruit kwam:

Prompt: Ik heb moeite met het begrijpen van een moderatie-effect. Mijn afhankelijke variabele is demonstreren, mijn onafhankelijke variabele is ervaren autonomie op het werk en mijn modererende variabele is leeftijd. Zou jij in mensentaal kunnen uitleggen hoe het moderatie effect hier werkt?

Output:

Wat is een moderatie-effect ook alweer?

Een **moderatie-effect** betekent dat de relatie tussen twee dingen **afhangt van een derde factor**. In jouw geval:

- **Ervaren autonomie op het werk** → beïnvloedt of iemand gaat **demonstreren**.
- Maar: **leeftijd** beïnvloedt **hoe sterk** die relatie is.

Dus: **de invloed van autonomie op demonstreren is niet voor iedereen hetzelfde — het hangt af van hoe oud iemand is.**

Voorbeeld in jouw onderzoek:

Stel je voor:

- Je onderzoekt 2 mensen die zich even vrij voelen op hun werk (dus: evenveel autonomie).
- De één is 25 jaar oud, de ander is 65 jaar oud.

De vraag is dan:

Zorgt die ervaren autonomie voor beide personen in gelijke mate voor de kans om te gaan demonstreren?

Misschien ontdek je:

- Bij **jongere mensen**: meer autonomie → **grotere kans** dat ze gaan demonstreren.
- Bij **oudere mensen**: meer autonomie → **weinig tot geen verschil** in demonstratiegedrag.

Dan zeg je:

👉 **Leeftijd matigt het effect** van autonomie op demonstratiegedrag.

Wat je dan letterlijk onderzoekt

In een regressiemodel kijk je dan of er een **interactie is tussen autonomie en leeftijd**. Dus: **autonomie x leeftijd** → demonstratie

Als die interactieterm significant is, betekent dat:

▮ Het effect van autonomie **verschilt afhankelijk van leeftijd**.

Metafoor om het makkelijker te maken

Stel je voor dat autonomie het "vuur" is, en leeftijd het "aanmaakblokje":

- Voor jonge mensen werkt het aanmaakblokje goed → autonomie zorgt voor veel vuur (= demonstreren).
- Voor oudere mensen is het blokje nat → autonomie zorgt voor weinig vuur.

Dan heeft het vuur (de relatie) **andere kracht afhankelijk van de leeftijd**.

Ik ben mij er van bewust dat ChatGPT fouten kan maken en onjuiste informatie geeft. Ik heb daarom gecontroleerd of de informatie die gegeven is juist is. Ik kan stellen dat ChatGPT weinig invloed heeft gehad op mijn leerproces tijdens het BAW-traject. ChatGPT heeft mij alleen geholpen bij het beter begrijpen van een moderatie-effect. Alle theorieën en literatuur in het theoretisch kader zijn zelf gevonden en de tekst is zelf geschreven. Het verduidelijken van een moderatie-effect voor mijzelf heeft ervoor gezorgd dat ik een nog sterker theoretisch kader kon schrijven. Ik heb voor het schrijven van het theoretisch kader geen inspiratie opgedaan met behulp van AI-software en kan daarom stellen dat ik geen belangrijke denkvaardigheden heb uitbesteed aan AI-software.

Daarnaast vond ik de onderzoeksvraag die ik in eerste instantie had bedacht niet pakkend genoeg. Ik heb daarom gebruikgemaakt van ChatGPT om mij te inspireren voor mogelijke nieuwe onderzoeksvragen. Hieronder toon ik wat ik gevraagd heb en wat daaruit kwam:

Prompt: Dit is nu mijn onderzoeksvraag: In hoeverre is er een verband tussen ervaren autonomie op het werk en demonstratiegedrag onder werknemers in Nederland, en verschilt dit verband tussen jongere en oudere werknemers? Ik vind het iets te statistisch geformuleerd. Zou jij mij voorbeelden kunnen geven hoe ik deze onderzoeksvraag anders zou kunnen formuleren?

Output:

1. Toegankelijk en beschrijvend

- *Hoe beïnvloedt de ervaren autonomie op het werk de bereidheid van Nederlandse werknemers om te demonstreren, en speelt leeftijd daarbij een rol?*
- *Wat betekent werkautonomie voor de protestbereidheid van werknemers in Nederland, en hoe verschilt dat tussen jong en oud?*
- *Welke rol speelt werkautonomie in het demonstratiegedrag van Nederlandse werknemers, en verandert die rol met de leeftijd?*

2. Meer betrokken/geëngageerde toon

- *Waarom trekken sommige werknemers de straat op en anderen niet? De rol van werkautonomie en leeftijd in demonstratiegedrag in Nederland.*
- *Wat maakt dat werknemers in Nederland bereid zijn te demonstreren – en wat is daarin de invloed van werkautonomie en leeftijd?*
- *Heeft een gevoel van zeggenschap op het werk invloed op het protestgedrag van Nederlandse werknemers, en hoe verschilt dat tussen generaties?*

3. Meer theoretisch, maar minder "statistisch"

- *Hoe verhoudt de ervaren autonomie op het werk zich tot politieke participatie via demonstraties, en verandert dit verband met de levensfase van werknemers?*
- *In welke mate vormt werkautonomie een bron van politieke actie, en hoe verschilt dit tussen jongere en oudere werknemers in Nederland?*

De onderzoeksvraag die uiteindelijk gebruikt is in dit onderzoek is: *Zijn werknemers in Nederland die veel autonomie ervaren op het werk eerder geneigd om deel te nemen aan demonstraties, en geldt dat sterker voor jongere dan voor oudere werknemers?*

Ik heb dus uiteindelijk niet iets gebruikt uit deze output om mijn definitieve onderzoeksvraag te formuleren. Ik heb vooral inspiratie opgedaan en hieruit bedacht wat vooral ook niet werkt voor dit onderzoek. Ik kan stellen dat hiermee ik geen cruciale denkvaardigheden heb uitbesteed aan ChatGPT.

Daarnaast kan ik stellen dat het AI gebruik in dit onderzoek niet in strijd is met de privacywetgeving. De docenten kunnen een oordeel vormen over mijn beheersing van de leerdoelen van het vak, omdat er geen leerdoelen uitbesteed zijn aan AI-software. Ik heb stilgestaan bij het feit dat AI-software ethische bezwaren met zich meebrengt. Ik heb goed nagedacht of ik AI wilde gebruiken gezien het milieu impact, uitbuiting van data-trainers en ongelijke toegang tot AI-tools.